

 BUTLLETÍ DEL

CENTRE EXCURSIONISTA

DE CATALUNYA

 *
ANY VII

FEBRER

N.º 25

SESSIÓ PÚBLICA INAUGURAL DEL ANY 1897

MEMORIA DEL SENYOR SECRETARI

SENYORS:

Em toca avuy ressenyarvos la vida del CENTRE durant l'any que acaba de transcorre. Una sola idea general d'ella us convencerà de que és robusta a tot serho; la suma dels actes, de les gestions y de les excursions fetes l'any passat és considerable. El caràcter excursionista de la nostra societat fa que l'aire lliure la vigorisi, y que pels actes que hem de celebrar no'ns abasti'l nostre local; nosaltres podem gloriarnos de que la nostra societat viu d'una manera certa y veritable, perquè'ls nostres actes y excursions són concorreguts, les nostres gestions són ateses, les nostres publicacions són llegides. Per acabar de vigorisar el CENTRE, podem dir que l'esperit d'estudi anima a molts associats y que tots portem en el cor l'amor a la nació catalana. Mentre'ns ajunti la fè en el pervindre de la nostra terra; mentre'ns impressionem recurrentla esbrinant lo que tenim de propi; mentre Catalunya no hagi arribat allí on volem que arribi; per més anys que passin, sempre tindrem bona cama y enteniment serè, sempre serem joves, may arribarà per nosaltres l'aclaparadora vellesa.

Com els altres anys, hem seguit Catalunya en molts

indrets; com els altres anys, hem vist a cada excursió aplegarsè nous associats ardits y joves, animats ab els mateixos desitjos que'ls més antichs.

El die 19 de Janer es va verificar una excursió oficial a les grandioses ruïnes del castell de Palafolls y la vila de Tordera.

El 9 del mes següent un nombrós aplech d'associats varen fer una expedició a Vilafranca, y desde aquella històrica població s'encaminaren a Sant Miquel d'Erdul per examinar una vegada més els restos de l'antiga Olèrdula, les seves imponents muralles, la gran sitja y les cavitats sepulcralcs vuidades en la mateixa roca.

Els dies 15, 16 y 17 es va verificar una gran excursió a Perpinyà y al Canigó, ab el desig de sorprendre'l nostre hermós Pireneu ab la seva blanca vestidura d'hivern.

No oblidant el CENTRE de recorre les curiositats y monuments més propers de Barcelona, va organisar una excursió a les abruptes costes de Garraf, que's va verificar el die 23 de Febrer, aixís mateix com una altra a Pedralbes y Santa Creu d'Olorde, que va tenir lloch el die 8 de Març. El 14 de Maig es va celebrar una nova excursió, que, ab tot y ser fàcil y a la vora, no's fa gaire: va ser a l'antich monestir de Sant Geroni de la Murtra y a la Torra Pallaresa.

Com era d'esperar, molts varen ser els socis que van congregarse per assistir a l'excursió a Sant Llorenç del Munt, que's va efectuar els dies 24 y 25 de Maig. L'antiguíssim monestir situat al bell cim, en aquella calma que és una de les més esplèndides mirandes de Catalunya, temptava d'anarhi als que no hi havien pujat y a tornarhi als que ho coneixien. Ademés, la bellesa y frondositat de tota la montanya, aixís com les curiositats naturals que enclou, varen fer que l'excursió fos d'agradable recort per tots los que l'efectuaren.

Una de les més ben aprofitades que s'ha efectuat durant l'anyada és la que'ls dies 28 y 29 de Juny es va fer a Sant Feliu de Guíxols y Tossa. El principal objecte era visitar el magnífich observatori que D. Rafel Patxot s'ha

construït a Sant Feliu; però dit senyor y'ls altres socis delegats a la mateixa vila Srs. Agustí Casas y Sebastià Andreu havien combinat per nosaltres, acompanyantnos, un pintoresch itinerari, passant a Romanyà per veure'l túmulus descobert fa pochs anys, que és un dels monuments megalítichs més importants de Catalunya, y després a la Vall d'Aro y Sant Feliu, en qual simpàtica vila visitaren els restos romànichs del convent. El die següent anaren per mar a Tossa, y s'extasiaren devant els daurats torrions y grans muralles de la *vila vella*.

En els mesos d'estiu, el CENTRE suspèn sa vida oficial, però comença la temporada en que'ls seus socis solen fer més excursions particulars. En aquella època de l'any és quan més atractives estàn les altes montanyes y les excursions són més fàcils perquè no s'hà de teme'l torb ni'l fred. ¡Quants dels nostres associats, durant els mesos de Juliol, Agost y Setembre, no hauràn disfrutat ab la contemplació de la Naturalesa, o hauràn recordat l'història de la terra al trobarse enfront d'un monument de les edats passades! ¡Que bé hauràn escampat per tot arreu la llevor del amor a Catalunya!

Però un aconteixement va fer tornar a reunir la Directiva en aquet període de suspensió de les tasques corporatives. Em refereixo a la vinguda de M. Martel, l'explorador dels abims y cavernes. Pera facilitarli la feina d'exploració a Catalunya, s'havien circulat previament ab profusió a tots els socis delegats uns interrogatoris *ad hoc* a fi d'inquirir els més datos possibles sobre les cavernes existents en tot lo territori de la nostra acció. Moltes varen ser les contestacions rebudes, y si el quadro general espeleològich de Catalunya no va poder estar termenat a l'arribada del nostre delegat a París, han quedat prous socis afectats an aquets estudis per dintre pochs dies poder veure d'una ullada'l subsol conegut fins ara del nostre país.

M. Martel, que havia explorat en anteriors excursions les cavernes, els Alps, els Balkans y les costes d'Irlanda, arribava'l die 16 de Setembre d'una profitosa excursió a

Mallorca. En efecte, allí havia descobert en les coves del Drach un preciós llach subterrani de 172 metres de llarch, de 30 a 40 d'ample y 9 metres de fons.

Podia destinar poch's dies a sa visita a Catalunya, y l'excursió que'l CENTRE tenia projectada's va haver de limitar molt. Acompanyat dels nostres consocis senyors Osona y Castellanos, va entrar en la cova de Salitre en Montserrat, y en companyia dels Srs. Vidal, Font y Sagué, Vintró y Galbany va penetrar en les de Bor, en la Cerdanya, prop de Bellver.

Reprement per l'Octubre, com cada any, les nostres excursions oficials, se'n va verificar una'l die 25 d'aquet més a Martorell, Castellbisbal, Sant Andreu de la Barca y Papiol.

El die 8 de Novembre va tenirne lloch una altra a Sant Fost y Capcentelles, y el die 29 del propi més se'n va celebrar una a Vich, que ha sigut una de les més concorregudes del any. Els excursionistes varen visitar els monuments de la ciutat, y principalment el ja cèlebre Museu Diocesà y el lapidari instalat en el Temple Romà. La rebuda afectuosíssima que varen acordar al CENTRE els senyors bisbe y arcalde y'ls socis delegats es va coronar ab una vetllada que va organisar el Círcol Literari en honor de la nostra societat.

La darrera excursió celebrada l'any 1896 va ser la que's va efectuar el die 13 de Desembre al establiment d'avicultura que té a Arenys de Mar el Sr. Castelló, on varen ser molt afablement rebuts pel propietari, examinada la perfecta instalació.

Com en els altres anys, han contribuït a demostrar la vitalitat del CENTRE les sessions, vetllades y conferencies que tot sovint han tingut lloch.

La sessió inaugural del any 1896 es va celebrar el die 24 de Janer, ocupant la presidència D. Francisco de S. Maspons y Labrós y haventhi representacions de totes les societats catalanistes. Una escullida concurrència omplia tot el nostre local. El secretari sortint, D. Josep Galbany y Parladé, va llegir la Memoria reglamentaria, en la

qual es va veure palpablement l'activitat del CENTRE EXCURSIONISTA durant l'any anterior. Després, el president, Sr. Maspons y Labrós, va llegir un magnífich discurs exposant els resultats pràctichs del excursionisme.

El die 23 d'Abril a la vetlla's va celebrar, segons anyal costum, la festa patronal de Sant Jordi. En ella's llegiren poesies dels Srs. Pons y Massaveu, Nadal, Tintorer, Tarré, Flos y Calcat, Busquets y Ubach y Vinyeta, y també dos treballs en prosa dels Srs. Ramon N. Comas y l'infrascrit. El del Sr. Comas, adequat al acte, era un bonich estudi sobre la capella de Sant Jordi en l'antich Palau de la Generalitat de Catalunya. El president, senyor Maspons, tingué al final bones paraules regraciant a tots els que havien contribuït al acte.

Molt afavorida va ser també per la concurrència la vetllada que en obsequi als socis premiats en los Jochs Florals es va verificar el die 5 de Maig. Després d'un breu parlament del Sr. Maspons, varen ser llegides obres, en tot o fragmentariament, dels Srs. Rocamora, Ramon y Vidales, Font y Sagué, Ruyra, Nadal y Bové. Va ser tancada la sessió per un patriòtich discurs del senyor Maspons.

El die 26 de Novembre's va celebrar el 20 aniversari de la fundació de la primera associació excursionista de Catalunya. Un cop descoberta la làpida d'honor, en la qual s'havia esculpit el nom de'n Pere Serra y Postius, el soci D. Jaume Maspons y Camarasa va procedir a la lectura d'una interessant biografia plena de datos y nous punts de vista sobre l'escriptor del sigle XVII que tant havia recorregut Catalunya. Es varen llegir poesies dels Srs. Ubach y Vinyeta, Nadal, Tintoré, Tarré y Rocamora, y un treball en prosa del Sr. Galbany referent als esforços individualistes que's fan a Catalunya pera contrarrestar els entrebanchs y la deixadesa del Estat. En la mateixa sessió's va donar compte de que havia quedat desert el Certamen per premiar una Geografia de Catalunya.

Les següents lectures, conferencies y sessions han tingut lloch, además, en aquet local en l'any passat:

El die 10 de Janer D. Anton Palau y Dolcet va donar lectura d'un capítul d'un llibre a punt de sortir, que tracta de les societats d'excursions.

El die 17 se va llegir *Una excursió pels voltants de Ripoll*, essent el seu autor D. Anton Busquets y Punset.

El die 31 del mateix més van ser llegits els següents treballs: *De Sant Feliu de Pallarols a Olot*, per D. Cels Gomis, y *Colecció de corrandes del Vallès*, pel soci delegat a Mollet, D. Vicens Plantada y Fonolleda.

El 7 de Febrer es va llegir l'article *Gutenberg*, d'una obra inèdita de D. Josep Brunet y Bellet.

El 14 del mateix Febrer, lectura d'*Una excursió a Bràfim, Vilavella y Puigtinyós*, de D. Pau Teixidor y Tarrida.

El die 21 va ser llegit per l'autor, D. A. Busquets y Punset, el treball *Rondant la Cerdanya*.

L'últim die de Febrer els nostres consocis J. M. Biada, Manel Font, Cristòfol Fragonal y J. M. Roca varen exposar una llarga serie d'hermosos clixés fotogràfics per medi de projeccions lluminoses. El Sr. Font va ser l'encarregat de llegir la Memoria de l'excursió, que va ser a Ribes, santuari de Nuria y Camprodon.

El die 6 de Març es va llegir el treball de mossèn Vicens Boada: *Jochs y cançonetes populars de Talarn*.

El die 13 el nostre consoci D. Josep Comas Solà va donar una notable conferencia baix el tema *Una excursió al planeta Mars*. Va estar de manifest un mapa del planeta confeccionat pel mateix Sr. Comas segons els últims descobriments que s'hi han fet.

El die 20 es va donar lectura pels seus autors, Srs. César A. Torras y Pere Pagès, de la Memoria *Una excursió d'ivern al Canigó*, que dits senyors, en companyia d'altres associats, havien fet en l'anterior mes de Febrer.

El die 10 d'Abril, lectura, pel senyor D. Anton Busquets y Punset, del seu treball *Un monument desconegut*.

El die 22 de Maig es va llegir la Memoria de D. Enrich Alexandre *Una excursió a través del Pireneu desde Carcassona a Ripoll*, ab exhibició de bonichs clixés

fotogràfichs (alguns colorits) per medi de projeccions lluminoses.

El 29, també de Maig, el soci delegat a Canet de Mar, D. Claudi Omar y Barrera, va donar una interessant conferència sobre'l tema *Intrusió del Estat en la vida municipal*.

El 12 de Juny es van llegir comunicacions interessantíssimes dels socis delegats D. Pau Teixidor, de Rodonyà; D. Francisco Llaurador, de Prades, y mossèn Agustí Puyol, de Bolvir. Además, es donà lectura del treball del Sr. Ginesta, de Ripoll, titulat *Tipos populars de Ripoll*.

El 19 de Juny es va llegir el treball del Sr. Brunet y Bellet *Materials per escriure*.

El die 26 el Sr. Comas Solà'ns donà una conferència científica que va intitular *Una excursió a la lluna*. Va ajudar a donar relleu al magnífich treball del Sr. Comas l'exhibició de varies vistes de la lluna per medi de projeccions lluminoses.

Represes altra volta les sessions després dels mesos d'istiu, el die 16 d'Octubre va llegirse pel seu autor, D. Jaume Maspons y Camarasa, un treball històrich sobre *El doctor Vilar y les reliquies de Sant Plàcit*, interessant quadro històrich de Granollers en la guerra de Successió.

El 23 del mateix més es va donar lectura d'un treball del Sr. Brunet y Bellet sobre *Algunes llibreries en l'Edat Mitja*.

El die 6 de Novembre va ser llegida pel Sr. Flos y Calcat la Memoria de l'*Excursió oficial a Martorell, Castellbisbal, Sant Andreu de la Barca y Papiol*, que s'havia verificat el mes anterior.

Dos treballs excursionistes es van llegir el 13 de Novembre, que són: *Una excursió a la Vall d'Aràn*, per mossèn Josep Condó Sambeat, y un estudi folk-lòrich sobre *Les bruixes y els bruixots*, per D. Cels Gomis.

El die 20 de Novembre els assistents varen poder escoltar la lectura d'una ben escrita *Excursió a Miralles*, del Sr. Maspons y Labrós, y de *Recorts de Cabacés y serra del Montsant*, degut a la ploma del soci delegat a la Roca del Vallès, D. Joan Baptista Sansano.

El die 11 de Desembre'l Sr. Lluís Marià Vidal va donar lectura d'una interessant ressenya de les *Noves excursions a la pica d'Estats*.

Y el darrer die del any el nostre consoci D. Norbert Font y Sagué 'ns va llegir alguns capítols de la seva obra *El Vallès*, premiada en l'últim certamen de Granollers.

EL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA ha procurat estar sempre atent a tot acte o obra que sigui en benefici del nostre país o en propagació del nostre idioma per estimular, a mida de les seves forces, la conservació dels monuments, els avenços d'industries típiques, els descobriments arqueològichs, l'extensió de la llengua catalana en noves esferes, etc., etc.

En aquet sentit llarga és la serie de gestions que s'han fet, y bon nombre de felicitacions s'han dirigit ab motiu d'actes que, a criteri de la Junta, convenia encoratjar.

La Biblioteca ha augmentat ab un nombre considerable d'obres, donació dels nostres associats o d'altres corporacions oficials o similars a la nostra y ab les quals estem en bona correspondencia.

El Museu y les colleccions han experimentat força augment, procedent també de donatius.

La principal publicació del CENTRE, el nostre BUTLLETÍ, ha seguit publicantse, donant sempre més planes que de costum y representant en tots istils la vida exhuberant de la nostra societat. La Junta Directiva, veyent la necessitat de donar més vol an aquesta publicació, va acordar convertir en revista mensual, a partir del any 1897, lo que ha sigut butlletí trimestral fins ara. Creyem que aquest acort serà rebut ab satisfacció, no sols per tots els associats, sinó també per tots els que s'interessen pel desenrotllament de la renaixença catalana.

EL BUTLLETÍ segueix obtenint el cambi ab totes les publicacions catalanes y ab la major part de revistes alpines del món. Ara, ab motiu de tornarse mensual la nostra publicació, podrà augmentarse'l cambi, y aixís seràn més les revistes que'ls socis tindrán a disposició pels seus estudis.

El nombre de socis en 31 de Desembre de 1896 era'l següent:

Protectors-honoraris.	6
Honoraris.	10
Protectors.	2
Residents	337
Delegats: Catalunya.	213
Id. Altres regions d'Espanya.	30
Id. Estranger.	<u>91</u>
Total.	689

Hem augmentat, respecte del any 1895, en 10 socis residents y en 28 socis delegats. Aquet dato és la millor mostra de la marxa sempre ascendent de la nostra Societat.

Fem constar ab satisfacció que'l personal de la casa ha complert degudament.

Per acabar, em pertoca la trista missió de nomenarvos els que durant l'any passat la mort inexorable ha apartat del nostre costat.

Soci honorari qual nom era conegut de tots nosaltres era D. Josep M.ª Quadrado, mort a Palma de Mallorca, sa ciutat natal.

En Francesch Nogué y Miquel era un dels més joves socis del CENTRE, arrebatat a la vida quan més esperances ens feya concebir el primer escrit excursionista que acabava de publicar en el BUTLLETÍ.

D. Sever Portas, que va deixar al CENTRE en testament un valió donatiu.

També hem de lamentar la falta dels altres socis residents D. Felip Camp y Comas, D. Frederich Trias y Giró, D. Josep Torruella y D. Joan Sellarés y Simon.

Entre'ls delegats hem de deplorar la mort de D. Enrich Claudi Girbal, de Girona, autor d'una porció d'obres sobre l'història y els monuments de la seva ciutat, que us deuen ser prou conegudes; la de D. Pau Robert y Plana, de Vilarodona, y la de D. Francisco Santacana, que havia

reunit a copia d'anys un notable museu de detalls arquitectònichs y esculptura en sa casa de Martorell.

Que descancin en pau els que se'n van y que s'animin, els que queden, a treballar pels ideals que fan viure al nostre CENTRE. — HE DIT.

J. MASSÓ TORRENTS

DISCURS DEL SENYOR PRESIDENT

SENYORS:

Diada de goig és sempre aquesta, en que, enguany com antany y com en tota la nostra vida corporativa, nos congreguem en aquest lloch socis y convidats, sentint sempre de boca del nostre Secretari l'enumeració dels treballs fets en lo passat exercici: això que ve a esser com un balanç intel·lectual, en que nos fem càrrech del augment que al capital social dels nostres coneixements ha vingut a portarhi la tasca ardorosa y desinteressada dels nostres companys; tasca que representa un benefici, un interès cada cop més crescut, y que va augmentant guany sobre guany per a la prosperitat de l'Associació.

Diada de goig per a tots quants nos interessem per l'excursionisme, perquè aquest progressiu desenrotlló és prova de la nostra vitalitat; y, al demostrar a tothom l'entusiasme ab que complim la missió que nos hem proposat, y, per lo tant, lo profundament arrelats que estàn en nosaltres los sentiments que nos mouen, prova també per modo evident l'acert ab que procediren los nostres fundadors al donar entrada a tots quants elements poden contribuir a fomentar-lo, fugint d'un exclusivisme que hauria sigut sa mort; perquè fóra l'excursionisme purament recreatiu, y hauria acabat la nostra societat en l'avorriment de la prolongada festa o en l'abús del passatemps; fóra pu-

rament científich, y s'hauria estrellat en l'estancament de la vida acadèmica del present segle, tant diferenta de la que disfrutaven les corporacions que cultivaven lo saber en segles passats.

Més, tenint present lo *miscuit utile dulci* dels antichs, lo útil y lo agradable s'uneixen en armònich consorci dins del nostre institut; y, tant la poesia que alegra lo cor y aixampla y rejoyeneix l'esperit, com l'art que corre adalerat en persecució de la bellesa, com la ciencia severa y reposada que concentra la raó en busca de la veritat, tot hi té cabuda.

Aixís hem de convenir en que, tant en la solidesa dels principis en que la nostra associació està fundada, com en la perfecció del procediment establert pera que funcioni, hem de trobar lo secret de la nostra força y la garantia de la nostra existencia en endavant.

Jo no he d'explicarvos en què consisteix, lo que ha fet y lo que se proposa l'excursionisme català: ho sabeu de sòbres per l'eloqüent paraula de molts dels presidents passats, y últimament per la manera magistral com l'ha descrit D. Francisco Maspons; y no pot posarse la mà en tant acabat quadro sense malmètrel, molt menos per qui, com jo, ha pujat a ocupar aquest sitial sols per un efecte de la vostra benevolença, ab la qual haveu volgut premiar d'una manera tant inesperada, y he de dir tant excessiva, un amor antich en mi, que l'he sentit abans de naixer les societats d'excursions, y que va ferme escullir per camp de la meva activitat una de les ciencias naturals en que més se pot desenrotllar l'afició al excursionisme.

Més, si no m'és permès abarcar en conjunt tant important assumpto, qual estudi, fins per a borrarnejarlo, necessitaria molts més dies dels que van desde que me notificàreu tant alta distinció, y voldria, sobre tot, una tranquil·litat d'esperit que la dissort no ha volgut que jo disfrutés en aquest temps, res impedirà que passejem un moment la mirada per lo que, per sa extensió y grandesa, serà per molts anys l'escenari ont la nostra activitat s'exercitarà; y, veyentlo y contemplantlo, compendreu l'immensa im-

portancia que té per l'excursionista, y lo gran profit que podem treure d'aplicar a son estudi totes les nostres facultats.

Me refereixo a la *montanya catalana*, al immens y trenecat territori que ocupa les quatre quintes parts del principat, y que ha sigut, y és, tant essencial a l'existència de Catalunya, com en general ho és lo concepte de *montanya* per a l'existència del gènere humà.

Perquè no pot negarse: l'humanitat no hauria sigut creada si les lleys naturals no haguessin permès l'aparició de les montanyes a la superfície de la terra.

És aquesta una afirmació que se compendrà fàcilment si se considera que no hem de veure en eixes imponents masses de territori que s'alcen a la nostra vista, ab lo nom de cordilleres y serralades, un senzill accident de les masses continentals, un simple efecte de les aigues atmosfèriques al gratar y esculpir la cara de la terra, sinó, pel contrari, hem de veure en les montanyes lo punt d'origen y de formació dels continents; y en aquestos, no la *causa*, sinó l'*efecte* de l'aparició de les montanyes.

Y, si no, remontemnos ab l'imaginació al període remotíssim en que'l nostre planeta començà sa consolidació, quan, ja passat del estat de nebulosa al de sol, rodolant segles y segles per l'espai immens, y escampant per l'univers la calor que radiava de sa massa incandescent, arribà a perdre prou temperatura per a que sa superfície passés del estat líquid al sòlid. Figuremnos veure'l ferro, lo coure, lo plom, tots los metalls que avuy se troben emprisonats dins de les parets de pedra dels filons minerals, allavors reduits a vapors que cobrien la terra ab atmòsfera caliginosa y ardenta; y, més amunt, tota l'aigua del mar y dels rius d'ara, volatilisada, sospesa al seu voltant com vaporosa túnica, rodejar al planeta ab un gruix de núvols d'incommensurable espessor, que pesaven a sobre de la terra ab una pressió 250 vegades major que l'atmòsfera actual.

Figuremnos que, al arribar aquell refredament a un punt determinat, totes aquestes substancies se condensen

y se precipiten en diluvis de força imponderable. Corrents elèctriques se despleguen ab unes intensitats de que les forces actuals no ne donen la més petita idea: treballen les accions químiques ab energia infernal en aquell laboratori d'exaltada activitat, principia la cristallisació a consolidar la cutícula externa del planeta, y comencen a individuali-sarse les substancies minerals sobre la terra.

Vénen segles y més segles: la dèbil crosta va creixent, y lo nucle va sempre perdent calor; y essent lley fisica que a la perdua de temperatura acompanyi sempre disminució de volum, y que, per lley de la gravetat, la crosta sòlida tinga d'adaptarse al nucle, massa semi-fluida que està de-formantse continuament obeint a les fluctuacions que li imprimeixen les atraccions del sol y de la lluna, forçós és que la crosta se trenqui en nombrosos punts, doblegantse los fragments uns a sobre dels altres, empenyent les por-cions més fortes a les més primes, y acomodantse aixís tota la part sòlida al lloch, més petit que ella, que a des-sota se li ofereix.

Aquestos esforços, aquestes pressions que en tots sen-tits s'originen, donen per resultat plechs en les capes ter-restres, deformacions, rugositats en la superfície del pla-neta, y, en últim terme, *serres, montanyes*, al voltant de les quals s'extendrán els *continents*, quan més endavant l'aigua vinga a assentarse al estat líquid y cobreixi en forma de mars lo 70 per 100 del esferoide terrestre.

Donchs bé: si les lleys naturals no haguessin permès la realisació d'aquesta complicada serie de fets; si la terra, com una massa homogenia de materia fosa, hagués operat sa consolidació en mig d'una absoluta tranquil·litat; si en sa llisa superfície, ni esquerdes ni dislocacions de cap gè-nero haguessin vingut a trencar la regularitat geomètrica de sa figura, l'aigua la cobriria avuy com un mar sèns lí-mits: no hi hauria continents, perquè no hi hauria mon-tanyes: l'home no hauria sigut creat.

Està, donchs, íntimament lligada desde son origen l'existencia del home a la de les montanyes; y aquest en-laç se troba més tart en l'existencia de les nacionalitats.

Mireu, en prova d'això, als homes prehistòrics buscar en los amagatalls de les serres, en ses coves y forats, sa defensa contre les feres, més fortes y més àgils que ells. Mireulos després defensarse, en aqueixos refugis, de les tribus nòmades, de quals lluites ne són senyal les ferides cicatrisades que s'han descobert en òssos d'homes prehistòrics, y fins alguna vèrtebra que encara duu clavada la punta de pedernal de la fletxa homicida; que no en va sembrà Cain la llevar de la guerra, provant que, contra tota lley divina, pot l'home ser lo pitjor enemich del home.

Més tart, quan la civilització naix en centres determinats, veyem uns cops a la barbarie que rodeja aqueixos centres produir irrupcions, en les que los menos sucumbeixen als més, y altres vegades, l'ambició, l'afany d'engrandiment, fer llençar a les nacions civilisades contra d'elles, o invadir les més fortes a les més dèbils; y en tots casos, sempre los qui se salven de la destrucció dels poblats fugir a les fragositats de les serres, ont hi troben un refugi, per a devallar un jorn a recobrar lo perdut.

Aixís, per a no moure'ns de la península, baixaren del Pireneu Cantàbrich y del Pireneu ístmich los varons esforçats que emprengueren la reconquesta del territori ibèrich, com abans havien lluitat, ab més gloria que fortuna, contra les nombroses dominacions que desde'ls orogens de l'història sabem que s'han anat succint en lo nostre país; races y pobles que havien vingut atrets per la bellesa del terrer, per la dolçura del clima, per la feconditat de la plana, per les riqueses naturals, majors, molt majors allavors que ara.

Y aquestes belleses, aquesta feconditat, aquestes riqueses, a què les devia lo nostre territori?

Al aixam de montanyes que'l cobreix. Elles entretenen en llurs cims les boires que, atapaintse, han de tornarse núvols prenyats de pluja benefactora; elles entretenen en la vegetació de llurs vessants les aigues en que se resolen les tormentes; elles, obrint son pit amorós, donen les regalades fonts que alimenten als barranchs y torrents; elles

acondueixen fins a la plana los caudalosos rius nodrits ab la sang de ses venes; y, com si això no bastés, elles se despullen de sa vestimenta pera carregarlos de llots fertilizants que en les crescudes van a millorar les baixes terres arenoses. Elles dolcifiquen lo clima preservant les valls y fondalades dels impetuosos vents; elles guarden en ses entranyes les riqueses minerals que l'home té de transformar en objectes d'utilitat; y, per fi, elles, tot y apretantse unes ab altres com si volguessin tapar lo pas al home, li estàn dient, no obstant, que precisament aquesta sinuosa linia de contacte és la traça millor per a que ell hi construesca ses carreteres y camins.

Bé mereixen, donchs, que l'excursionista les vegi d'aprop y les segueixi. Jo ja sé que, desde un principi, més o menos s'ha anat fent; emperò ha sigut més com a excepció que com a regla. Son examen vol més temps del que ordinariament disposa la massa general dels nostres associats, y això, ajudat de les majors facilitats que se troben per a recorre lo d'aprop que lo apartat, explica que, al caure en lo camp de l'investigació l'idea del excursionisme colectiu, aquest s'hagi anat desenrotllant progressivament del centre a la periferia, com les ones circulars que a la plana superficie d'un estany li produeix la pedra que hi tirem.

La major afició al estudi de l'alta montanya catalana s'és anat mostrant en aquestos últims temps; y no perquè estigui ja prou vist y conegut tot lo nostre voltant; no perquè res tinguem ja que apendre en monuments, en indumentaria, en folk-lore, en les comarques properes; puix, per molt que s'hagi vist, quelcom queda sempre per veure; que no se fa may a la vinya una verema tant perfecta que no deixi per qui vindrà darrera algun dolcíssim gotim. És que, poch a poch, ha anat prenent forces l'excursionisme; és que ja lo llunyà, lo remot, vestit ab lo misteriós ropatge que adorna lo dificil, lo desconegut, nos va atrayant.

Séns dubte ha contribuït també a que la nostra atenció se concentrés principalment en les tres provincies marítimes, la manca de bons mapes per lo referent a l'alta

montanya; perquè, forçós és dirho, Catalunya, que té la gloria d'haver donat a l'Europa, ja en el començament del segle XIV, la primera carta geogràfica plana; la que tant ha fet pera extendre'l seu territori per l'àmbit mediterrà, sembla en los últims temps haver descuidat per complet lo coneixement del territori patri, precisament quan lo perfeccionament dels procediments topogràfichs y'ls avenços de les ciències produïen en les altres nacions precioses cartes riques en detalls.

Culpis, ab molta raó, als governs, que no han sapigut aprofitar les tregües de les nostres tristes discordies pera donar tot l'impuls que's devia a les ciències, y sobre tot a la Geografia patria; més no és menos prova d'un trist abandono el que, dins de la regió catalana, ningú s'hagi llençat a emprendre vigorosament la millora dels mapes generals del nostre territori.

Al mapa de Catalunya de Indar de 1824, molt semblant al de Aparici de 1720, y al tant conegut de Capitain, no n'ha seguit cap altre d'important fins al modern del Estat Major espanyol en escala de 1/200.000, ont, recopilantse los mapes de Coello, de Barcelona, Tarragona y Girona, se donen detalls de la provincia de Lleida un poch més precisos que los que se tenien, més en gran manera deficients pera la regió pirenenca.

Y aixís estariem encara, a no haver publicat el Depòsit de la Guerra francès, fa dos anys (1894), y lo Ministeri del Interior de la mateixa República l'any anterior, les fulles de la zona fronterera espanyola, ont la part desconeguda del territori català queda molt aclarida pel treball colossal de Schrader, y per la munió de visuals preses ab la planxeta pel comte de Saint-Saud, reunit y construït tot pel coronel Prudent, socis delegats, aquestos dos, del

CENTRE EXCURSIONISTA.

Més queda encara molt per fer, si volem pagar a la Geografia catalana lo deute en que nos trobem.

Y ara jo pregunto: ¿no podria esser aquesta una de les missions del excursionisme català? Això seria una de les moltes formes de mostrarse la tendencia científica que

deya en Maspons que ja s'assenyalava en lo moviment catalanista; a qual objecte, y sens perjudici d'organisar expedicions exclusivament topogràfiques, y de recomanar que en les excursions colectives se prenguin, per procediments breus y expedit, lo major nombre de datos d'eixa classe, seria sens dupte un dels medis més eficaços lo de recompensar los treballs cartogràfichs que se nos presentessin sobre extensions més o menos grans del territori; y no faltarien, de segur, generosos protectors d'aquesta obra, qui ajudessin ab premis o donatius a lo que no arribessin los nostres recursos.

Al contribuir d'aquesta manera al progrés general dels coneixements, ajudariem també al fi pràctich que nos proposem, que és coneixe y fer coneixe la nostra patria; y bé's comprèn que més se l'estimarà quan més se la conegui tal com és; y fins se conçixeria millor lo *com ha sigut*, és a dir, sa historia, si's conegués perfectament son terrier, és a dir, sa geografia.

Gracies als moderns treballs geogràfichs, ja no és la Catalunya un teixit de serres que omplen lo terme en complicat dibuix; ja no és tota la vessant meridional del Pireneu una confusió de pichs sembrats a la sort sens ordre visible, com fins a suara se creya (y no fa molt que se diu en una obra recent del ilustre geògraf Eliseu Reclus): avuy se distingeixen bé dos gran faixes convergents de serres que se junten y penetren en angle agut: l'una és la serie de montanyes més o menos paraleles a la costa, dirigides del 3.er quadrant al 1.er, que desde la vora del mar se van esgrahonant terra endins, y quals direccions fins arriben a acusarse netament en la serra de Cadí, en lo cor del Pireneu català.

L'altra és l'ampla llenca que aquest últim ocupa quasi de ponent a llevant, desde l'Oceà al Mediterrani, formant l'actual frontera espanyola, y del qui ne pertany a Catalunya la meitat oriental.

L'angle que entre elles formen és la gran depressió del Urgell, o siga la depressió del baix Segre, part important de lò que s'anomena *depressió del Ebre*.

La primera direcció no és exclusiva de Catalunya: segons un important treball del geòlech espanyol Macpherson (1), forma part d'un sistema que comensa al extrem meridional d'Espanya, se mostra en troços esgrahonats per la cordillera Bètica y la vall del Guadalquivir, s'extén per Catalunya, y s'estampa més enllà del Pireneu, a les Corberes. En lo centre d'Espanya s'hi reproduex també, y també al extrem nort en la cordillera gallega.

Curiosíssim és veures dependre d'aquest estudi la relació y concordancia que aquest arrumbament té ab la direcció de la costa catalana, ab la del fons del mar en lo canal que nos separa de les isles Balears, y ab la forma y direcció de la costa de Mallorca; mes encare és més gran l'interès que inspira l'estudi detingut de l'altra faixa, o siga de la zona pirenenca, estudi que han emprès Schrader y Margerie en un altre treball (2), y del qual se desprèn una estructura orografica ben diferenta de la que se li suposava fins avuy.

Segons dits autors, ja no és la serralada una senzilla muralla montanyosa, ja no se veu en son dibuix el símil tant admès de *la fulla de falguera*, la cresta simbolisada en lo nirvi central, y los rius y torrents ramificantse desde ell a dreta y esquerra, sinó tot un sistema de plechs montanyosos, inclinats ab relació a la línea mitjana de la serra, esgrahonantse del un al altre extrem; y ab aquest sistema expliquen lo notable fenomen, que ja Charpentier havia senyalat a principis de segle, de presentar lo Pireneu, al indret de la vall d'Aran, una especie de colze a modo de bayoneta, com si s'hagués partit en dos meytats, y la part de llevant s'hagués separat uns quants kilòmetres cap al nort de la meitat de ponent. Idea universalment admesa; idea que en sa bellíssima llegenda *La Canigó* expressà'l rey dels poetes

(1) Macpherson: *Relación entre la forma de las depresiones oceánicas y las dislocaciones geológicas* (Madrid, 1888, imp. Fortanet).

(2) Schrader et Margerie: *Aperçu de la forme et du relief des Pyrénées* «Annuaire du Clup Alpin français», 1892, Paris.

catalans Mossèn Verdaguer, comparant lo Pireneu ab un serpent...

que al mirarla potser tant espantable
ab un colp de sa espasa formidable
en dos lo mitj-partí l'Omnipotent.

La tal ruptura és una *irregularitat* perceptible, que'ls dits geògrafos expliquen com una exageració local de la serie d'*irregularitats* més o menos concordants, que en tota la serralada senyalen, y que, formant l'arquitectura general de tot lo sistema montanyós, ve a demostrar una *regularitat* teòrica dins de l'*irregularitat aparenta*.

Y ¡quantes belleses no descobriem si, auxiliant-se mutuament la Geografia ab la Geologia, mirés l'excursionista sa patria ab lo doble prisma de la primera, que li diu lo *que hi ha*, y de la segona, que li diu *com s'és fet* lo que veu!

Lo primer dels oradors llatins deya que l'home que no coneixi l'Historia és comparable ab una criatura, puix per aquesta no hi hà més temps que'l present.

Si la Geologia llavors hagués sigut coneguda, potser hauria dit d'ella altre tant; perquè aquesta ciencia nos treu del innocent encantament, de la muda admiració que nos produeix la contemplació dels paisatges, explicant-nos com s'han produït, de quin modo s'han format en lo misteri dels temps, quines forces han obrat en llur construcció.

Nosaltres trobariem allavors en aquest gran triangle, en aquesta gran fulla de mocador que dibuixa lo contorn de la nostra estimada terra, arreplegats los exemples de gaire bé tot lo que'ls tractats generals de geologia y de geografia fisica ensenyen ab datos presos de totes les parts del món.

Una obra de Geologia purament catalana, treball que, si Déu me dóna forces, he de portar a cap tart o aviat, nos mostraria que no hem d'anar a l'Italia ni a l'Àfrica, ni a

l'Oceania pera visitar los llochs hont està impresa l'activitat interna del planeta. Desde los pintoreschs voltants de Olot a la costa de la provincia de Girona, trobariem, ja en apagats volcans que un temps, no gaire lluny, degueren vomitar flames, cendres y vapors; ja en fredes corrents de lava que llavors rajaven pel fons de les valls com rius de foch devorador, la senyal de que hi ha hagut al nostre territori eixes vàlvules de seguritat de les colossals pressions internes; vàlvules avuy tancades, però que's poden tornar a obrir.

Dels manantials termals, que per ses virtuts curatives n'estàn tant orgullosos moltes nacions, y que per son origen tanta relació tenen ab lo volcanisme, ne podem estar també joyosos; puix ne trobarem escampats per tot arreu, desde Caldes de Bohí y Les, al extrem ponent del nostre Pireneu, fins a Caldes de Malavella y La Puda de Montserrat, a prop de la costa. Y en tota la península no n'hi hà cap que brolli ab més temperatura que'l nostre de Caldes de Montbuy.

¿Voleu estudiar l'aplicació que tinga al nostre país la teoria de les *oscilacions lentes* de l'escorsa de la terra, aqueixos moviments de bàscula que la dèbil crosta que habitem demostra palpablement, y que, quan està relacionada ab causes volcàniques presenta exemples tant plens d'interès com a les conegudes *columnes del temple de Jupiter Serapis*, a prop de Nàpols? Anèmnosen a les montanyes fronterices d'Andorra, y a Coborriu de la Llosa nos diràn que a mitjant segle oviraven solament la creu del campanar del poble de Lles, mentres que avuy distingeixen de dalt a baix tot lo campanar (1).

No hauriem d'anar a Amèrica pera fernos càrrech de lo que'l treball de les *influències tectòniques actives* ha gravat en aquells assombrosos *cañones*, o siga congostos dels rius Colorado, La Virgen y altres, que corren a fondaries de 600 y de 1,000 metres, voltats de parets que semblen aguantar

(1) Thos y Codina: *Reconocimiento físico-geológico minero de Andorra* (Barcelona, 1885, imp. Mariol y López).

la volta del firmament: los estrets del Ribagorzana, del Pallaresa y del Segre, trenquen montanyes a desnivells de més de 1,000 metres, y s'encaixonen entre singles de 200 y de 400 metres d'alçaria, essent, si no tant llarchs y tant imponents com aquells, uns dels més notables exemples de dits efectes.

Y si volem admirar lo poder de les *accions eòliques*, no hem de transportarnos al Africa pera contemplar los grandiosos fenòmens del moviment de les *dunes*: a L'Escala y a Bagur veurem les movedices montanyes de sorra d'aquet nom, a les quals se deu lo ditxo de que, mentres per tot arreu los homes se troben y les montanyes no, a Bagur los homes se mouen y les montanyes també.

Al fixarnos en lo perfil de les serres y montanyes, trobariem bellíssims exemples de la *dissimetria de les dues vessants* en lo conjunt del Pireneu, sobtat del costat de França y pujant per graus del costat català; en lo Montsech, suau del costat de la Conca, espadat del costat sur, ab dos altíssims esgrahons d'uns 400 metres d'alçaria y prop de 20 kilòmetres de llarch; en la formidable serra de Cadí, rampant suaument del costat de Gòsol, y tant dreta y ensinglemada del costat del Segre, que sols ofereix contadíssims passants; en la serra de Santa Madalena, a Girona, y fins en lo nostre petit Montjuich, que tenim tant aprop; preciosos efectes, tots ells, de moviments orogènichs, dignes de citarse en los millors tractats.

No hauriem d'anar a l'Amèrica del Nort pera encantarnos davant dels portentosos efectes que l'aigua atmosfèrica, com agent de la *geodinàmica externa*, ha deixat en les curioses *pedres sospeses*, les *agulles capritxoses*, los *ponts naturals* que se troben a la Conca del Río Grande, perquè a Abella de la Conca de Tremp lo *pont dels lladres* no és més que un bellíssim pont natural; los *picons de Benès*, a modo de llarchs y alts panys de muralles destruides, no són sinó roques *ruiniformes*; pedres planes sostingudes per altes y primes *agulles* se troben aprop de Sort y Malmercat y a les salines de Cardona; *embuts* grandiosos produïts per les plujes a la massa de la sal se veuen ab lo nom de

bofies en aquest últim punt; y, finalment, en lloch del món s'han reunit y aplegat en una sola montanya un conjunt més grandios y més fantàstich d'altíssims pilars y estranyes penyes, tot format per les mateixes causes, que en la nostra montanya de Montserrat; quals formes, per lo originals y lo característiques, mereixen bé donar a aquest tipo d'accidents orogràfichs lo nom clàssich de *formes montserratinas*.

Ni és precis anar a Suïssa pera comprendre en l'espan-tosa catàstrofe de Rossberg, com l'aigua, infiltrantse en les entranyes de la terra, pot transformar totalment la topografia d'una localitat, fent relliscar montanyes enteres y arrasar cases y pobles, perquè tenim a mà l'exemple de l'esllavissada de Llató, amunt de La Seu d'Urgell, en que una rica masia fou aniquilada; l'esllavissada del Fené, a Andorra, que derrocà un petit poble; la de Llordà, aprop d'Isona; les ruïnes de Sant Urbà, prop de Santa Linya, ahont un extens banch calís ha quedat trocejat en daus voluminosos, que semblen los edificis d'una ciutat encantada; y, últimament, l'hecatombe dels Espluvins, que sepultà en lo riu Segre un hostel ab tots sos habitants.

¿Volem veure los rius pèrdrese y fòndrese de prompte a sota terra, y sortirne després a gran distancia, ja mansos y reposats com si haguessin gastat en son llarch recorregut totes ses energies, ja furiosos y bramadors, com irritats del torment de sa reclusió? No caldrà anàrnosen al Austria a visitar lo riu Piuka, en la famosa cova d'Adelsberg, ni a Grecia a veure los abims y les boques que ne diuen *cata-volthras* y *cephalarias*: en lo Pireneu trobarem lo riu Artiga de Lin, lo Barradós, lo riu Negre, y lo riu Malo, que se perden en salvatges *rencloses* o embuts, y tornen a sortir en grandioses fonts anomenades *güells*.

¿Volem admirar la forsa dels agents de denudació, tant clarament demostrada en los *deltas* dels rius, y, sense entrar a aplicar a les conques del Ebre o del Llobregat los càlculs que s'han fet al Danubi, al Nil y al Mississipí, comprendre *grosso modo* l'immensa massa de rocam que l'acció dels segles ha anat trayent de dalt del cim de les actuals mon-

tanyes, rebaixantles centenars de metres, llimantles y desgastantles fins a deixarles al estat y a l'altitut en que avuy les veuem? No hi hà més que contemplar les coves que's troben a dalt de moltes d'elles: les *Llenes* a Evinyà, l'*Armini* a Montanissell. Totes han sigut fetes per corrents internes dotades de grans pressions y grans velocitats, quan ja la roca ahont estàn obertes era tant dura com avuy; y això no podia pas haver tingut lloch si no hi haguessin existit a sobre d'elles immensos macisos montanyosos que alimentessin tant grans caudals subterranis; macisos que avuy ja han tots desaparegut.

¿Volem estudiar lo modelat de la terra per l'acció glacial? Lo Pireneu nos presentarà un sens fi de punts, y no caldrà pujar als Alps ni a la regió dels *Grans Estanys* als Estats Units: entre los aspres pichs pirenenchs hi trobarem estanys soperbis, qual contemplació ompla d'alegria lo cor del fill de la costa catalana, al recordarli, tant lluny d'ella, lo mar blau en aquells microscopis mediterranis; perquè ells tenen també sos rius, que hi arriben formant en les desembocadures ses petits *deltes*; ells tenen ses petites tempestats quan lo furiós mestral los bat; ells tenen sa fauna, y també hi naveguen en grosseres bales los pescadors que ne viuen.

Allà, a l'origen de les *valls glacials*, a Capdella, a Colomés y a molts altres punts, hi veurem los grandiosos *circhs*, amfiteatres solitaris, que tenen per arenes l'informe y colossal pedregam que hi han extès les geleres, y per banchs les espadades cingleres que los circueixen; llochs hont les forces de la naturalesa se donen en espectacle ab tota la magnificencia de son poder.

Y al contemplarhi les feixugues pedres arrastrades, allisades y pulides per virtut de son moviment, y les ratlles que han deixat gravades a les roques del fons de la vall, se nos mostrarà, tant bé com pugui veures a la freda naturalesa alpina, la marxa lenta y progressiva que tenia'l *riu de glas* en aquelles èpoques quaternaries en que ocupava tanques regions que avuy són ben distants dels actuals límits de les neus eternes.

Y, en una paraula, desde les primeres èpoques geològiques fins a les últimes, de totes ne trobariem representants a Catalunya; y de moltes produccions mineralògiques veuriem senyes: a Besalú en sòs alabastres; l'àmbar a Vilada; a Llessuy l'amianto; a Caldes ses calcedonies; al Montseny ses amatistes. Y de totes les varietats de carbó veuriem exemples, desde l'antracita siluriana de Buseu a les turberes modernes d'Amposta; y de les pedreres de rics marbres ne trobariem totes les varietats, desde los jaspis de Tortosa a les rojes *griottes* d'Isòbol; y de les menes que més usa l'industria, molts y molts depòsits, a Bellmunt en sos ploms, a Vilaller y Torre de Capdella en sos coures, a Aynet en sos ferros, y a tants altres llocs.

De modo que al contemplar tant bell aplech d'exemples de totes classes, no sembla sinó que la naturalesa hagi volgut reunir en la nostra patria un mostruari de totes ses riqueses, a fi y efecte de que, veyentla aixís tant enjoyada, l'estimessim més.

Recorremla y estudiemla, que aquest serà'l modo millor de demostrarli aquesta estimació.

La naturalesa, lo mateix que l'art, l'història y la literatura, caben, per lo nostre reglament, dins del programa del excursionista. Avuy, deixantme portar de les meves aficions, y potser abusant de l'atenció que me presteu, m'he limitat a parlarvos de la primera, pintantvos ab pàlides pinzellades sols una petita part de lo molt que presenta a la nostra observació; y d'intent he omitit posarvos al costat d'aquelles belleses lo trist quadro que ofereix l'alta montanya, al qui mira en ella, no la naturalesa en sí mateixa, sinó la senyal, la petjada que l'home hi ha deixat.

¡Bé prou que se desplegarà als vostres ulls, demostrantvos, d'un costat la manca de previsió ab que és tractada, y de l'altra l'indiferencia y l'abandono ab que la miren los qui deuriem distribuir sa atenció per igual entre tots los recons del territori espanyol!

Bé prou que veureu com estàn boy arrasats los boscos seculars que un die donaren màstils als nostres barcos y

fústam als nostres monuments. Prou veureu com los pochos que nos queden deixen podrirse caiguts entre la fullaraca los robustos abets, cansats d'esperar la destrual del llenyador, en encontrades d'hont és impossible l'extreurels per manca de camins, ara que, minvats los rius per aquella causa, se fa quasi impossible lo transport fluvial.

Prou veureu que lo furor de roturarho tot ha estovat la terra en les altes comalades, y are baixen amenassadors a la primera gotellada barranchs y torrents arrabassantho tot.

Prou veureu parades y enrunades les mines de ferro, de hont se forjaren les espases ab que los antichs se bateren ab romans y goths y sarrahins.

Prou veureu com los mals camins dels ports del Pireneu, si més o menos s'arreglen y se conserven, no és pera donar pas a alegres caravanes que pugín a disfrutar de atractívoles vistes, sinó pera fugir a França families enteres, que pera lliurarse d'una usura sense fre, y aplastades per la mà de plom d'una hisenda sens entranyes, prefereixen deixar per sempre ses aimades llars.

Y si això vos fa apartar la vista de la naturalesa pera dirigirla als pobles, ja veureu com les antigues costums van oblidantse, com los trajos característichs se van arconant, y com fins l'ensenyança del idioma, expulsada de casa, ha perdut ja son últim refugi, que era la petita república d'Andorra.

Prou vos entristireu, al semblarvos que encare sentiu a l'alta montanya l'alenada mortífera d'aquell vent de Ponent que feu *tabula rasa* ab nostres llibertats y nostres furs, y que a la llarga hauria acabat també ab nostres costums y ab nostre caràcter y ab nostra literatura y nostre llenguatge, si al mitj del letal ensopiment en que jeya la nostra patria no hagués vingut a despertar-la la veu d'uns quants patricis, quals noms han de gravarse ab lletres d'or a la portada del nostre renaixement, al evocar lo gratíssim recort de ses passades grandeses, de les gestes heroiques de sos comtes y reys, del paper civilisador de sos homes de ciencia; y fentli cridar ab l'energia del qui sent encare dintre de sí un alè de vida: No vull morir!

Desde aquell instant lo renaixement de Catalunya ha avansat sempre; y ben convensuts esteu de la part importantíssima que en ell hi ha pres la nostra associació, que per gran porció del territori té ja exteses ses branques. A l'alta montanya és ahent encara cal esparramarles més; y això a vosaltres, socis y companys, toca ferho, ab lo desinterès que sempre haveu mostrat y ab lo dalè que no manca en vostres pits.

Corri, donchs, l'excursionista a continuar sa tasca, y lo vostre exemple a bon segur arrancarà a molts d'aqueix estèril *tourisme* o *dilettantisme expedicionari* que acertadament criticava un die Rubió y Lluch desde aquesta cadira; d'aquestos purs viatges de plaher, en que se sol portar a sobre tot quant pugui ser d'alguna utilitat, menos llapis y paper, y que, no obstant, tant fàcil fóra convertirlos a un fi profitós.

Lo mateix si recorreu les regions habitades que quan vos enfileu als pichs inhospitalaris impulsats per eixa forsa misteriosa que tendeix a enlayrarnos, guspira vinguda del cel, que inflama lo nostre esperit ab lo desitj d'un *més amunt*, y que nos fa trobar a dalt de les grans altituds de la terra quelcom de lo que lo cor entreveu encara més enllà, no descuideu may d'observar, d'estudiar y d'anotar. Recordem lo que Plini lo Jove escrivia a Tàcit, fa prop de 1,800 anys: «En mes excursions, — li deya, — no me oblidó may dels materials pera escriure. En los descansos que me deixa l'afició a la caça, trobo que l'ombra dels boscos, la soletat y el silenci ajudan molt y molt a l'inspiració; y crech bé qu'a la montanya tant hi disfruten Minerva com Diana».

A fer útils y profitosos los vostres esforços, a estimular les vostres aficions, nos dedicarem ab empeny la Junta Directiva y el qui té l'honra de parlarvos. Fomentarem les excursions colectives, publicarem y recopilarem los treballs, procurarem conferencies y obrirem concursos dintre dels recursos de que disposem, cuidant de que l'as-

sociació avanci per la via tant hàbilment preparada, y convençuts com estem de que, en aquesta època de vertiginosa activitat, en que tot va tant depressa que gayre bé s'és perduda la noció del temps, lo deturarse fóra morir.

Més los organismes colectius poden morir, no sols per l'inacció, sinó per l'alteració conscient o inconscient dels ressorts que los mouen; per la desviació de ses energies, per l'oblit de sos reglaments, que són sa força inicial. Y d'aquí naix la necessitat de guardarlos escrupulosament, en tot allò que afecti a l'essència y modo de ser d'una societat.

Nosaltres, que tenim provada per una experiència de vint anys la bondat de la nostra institució, hem de respectar a tot cost los fonaments que la sostenen, y, al efecte, tot navegant lliurement per los dominis de la ciencia, de l'art y de la literatura en benefici de Catalunya, hem de procurar fugir cautelosament de la política y de la religió, perillosos escolls ahont la nostra barca naufragaria.

Respectem als qui batallin per ideals més atrevits, més no nos mogueu de lo que un die nos proposàrem; que tota vegada que l'excursionisme és un medi, un instrument poderós en la gran obra de restauració hont estàn empenyades totes les forces vives de la nostra terra, és més apropiat al nostre fi ser palanca que aixequi les pedres pera reconstruir lo caigut, que tascó pera somoure y desfer lo que lo temps ha consolidat.

Pelegrins sense petxines, que portem per bordó l'*alpenstock*, y al pit per relicari l'imatge de la nostra dolcíssima patria, així com un die devallà de la montaya al pla la corrent salvadora que nos deslliurà dels invasors, serem la corrent inversa, que del pla a la montanya portarà lo desitj de regeneració que aquí baix ha nascut y a tots nos anima, inspirantnos, d'una part, en la convicció del propi valer, demostrat per les nostres glories nacionals, y del altre en les necessitats que fa naixe lo modern modo de ser, y que han de ser ateses si volem que corrin parells lo renaixement en l'ordre moral y en lo material.

La sabuda divisa *Patria, fides, amor* dels poetes de la Etat Mitjana podria també amotllarse en lo nostre escut, degudament interpretada, entenent:

Que lo sentiment de *Patria* ha de ser lo principal mòvil de les nostres accions, fins y quan extenguem a fòra de Catalunya l'afany d'explorar y d'investigar que exercitem principalment dintre de casa; puix a major honra y gloria de la patria conduheix sempre lo que fassim a fòra, bo y digne de elogi.

Que la *Fe*, lo sentiment cristià dels nostres pares, ha de ser també lo nostre, puix baldament sentiriem lo piadós reculliment y l'amarga tristesa que naixen a sota de les voltes mitj enrunades dels vells monuments religiosos, ni acudiríem presurosos a instar pera que s'adobin y se conservin, si estigués fret en lo cor lo llegat de fè que ells nos deixaren.

Y, finalment, que l'*amor*, l'amor puríssim, l'amor estètic, a les belleses del art, a les belleses de la naturalesa y a les belleses de l'història, ha de fernos infatigables en recorre monuments, arxius y territori, ab lo doble fi de ilustrarnos y d'ilustrar, de coneixe y de fer coneixe tot quant hi hà de bo, de bonich y d'admirable en lo passat y en lo present de la nostra estimada Catalunya.

Femho aixís, que tot cor català nos ho agrahirà.

LLUÍS MARIÀ VIDAL

LLISTA DELS SENYORS SOCIS

JUNTA DIRECTIVA

ANY 1897

President honorari

D. FRANCISCO DE S. MASPONS Y LABRÓS

President

D. LLUÍS MARIÀ VIDAL

Vicepresident

D. RICARD PERMANYER

Tresorer

D. JULI VINTRÓ

Secretari primer

D. JAUME MASSÓ TORRENTS

Secretari segon

D. FAUSTÍ ANGLADA

Vocals

D. JOAN CARDONA

D. PERE PAGÉS

» RAMON N. COMAS

» BARTOMEU MITJANS

» CÉSAR AUGUST TORRAS

» VÍCTOR BROSSA

SOCIS PROTECTORS HONORARIS

Excm. senyor Governador Civil de la Província de Barcelona.

Excm. senyor Comandant general del 4.^t Cos d'Exèrcit.

Excm. è Ilm. senyor Bisbe de la Diòcesis de Barcelona.

Excm. Diputació Provincial de Barcelona.

Excm. Ajuntament de la ciutat de Barcelona.

Excm. senyor Rector de la Universitat literaria de Barcelona.

SOCIS HONORARIS

Sra. D.ª Maria de Bell-lloch.
Excm. Sr. D. Víctor Balaguer.
Excm. Sr. D. Francisco Coello Quesada.
Rvnt. P. D. Fidel Fita, Pvre.
Excm. Sr. D. Francisco Pi y Margall.
Sr. D. Salvador Sanpere y Miquel.
Ilm. senyor Baró de Tourtolon.
Sr. D. Agustí Vezian.
Sr. D. Marian Aguiló.
Excm. è Ilm. senyor Bisbe de Vich.

SOCIS PROTECTORS

Sra. D.ª Agna Labrós, Viuda de Boada.
Sr. D. Eusebi Güell Bacigalupi.

SOCIS RESIDENTS

EN 31 DE DESEMBRE DE 1896

Sr. Alcoberro, Joan.	Unió, 21, tenda.
» Aldrich, Joaquim.	Aray, 6, 2. ^{on} , 1. ^a
» Alexandre, Enrich.	Consell de Cent, 344, 3. ^{er} , 1. ^d
» Alier Amar, Pere.	Comerç, 43, tenda.
» Almera, Pvre., Jaume.	Sagristans, 1, 3. ^{er} , 1. ^a
» Alòs, Lluís F. de	Baixa de Sant Pere, 31, 1. ^{er}
» Amatller, Anton.	Consell de Cent, 344, 1. ^{er}
» Ambrós y Ortiz, Marsal.	Cambis Nous, 1, tenda.
» Andreu, Francisco.	Passatge Domingo, 4, entresol.
» Anglada y Santeularia, F.	Llibreteria, 21, 2. ^{on}
» Arabia y Solanas, Ramon.	Petritxol, 3, 3. ^{er}
» Arnau y Ribas, Pere.	Canuda, 35, entresol.
» Arrau, Miquel.	Santa Agna, 5, entresol.
» Artós, Delfí.	Ample, 35, 1. ^{er}
» Badia y Andreu, Salvador.	Ronda Sant Pere, 18, 1. ^{er}
» Baladia y Soler, Jaume.	Ausies March, 31, principal.
» Balaguer y Casas, M. M. ^a	Santa Agna, 28, 2. ^{on} , 2. ^a
» Balaguer, Romuald.	Portal del Angel, 13, 2. ^{on}
» Balló Jaumar, Genís.	Escudellers, 24, 1. ^{er}

Sr. Bartrina y Fabré, Lluís.	Caspe, 36, 2. ^{on}
» Bassegoda, Joaquim.	Lauria, 11, 4. ^t 1. ^a
» Bassols y Prim, Joan.	Portaferrissa, 19, 1. ^{er}
» Basté y Ferré, Andreu.	Clarís, 9, 1. ^{er} , 1. ^a
» Batlló y Batlló, Enrich.	Rambla de Catalunya, 30, ent. ^{so}
» Batlló, Frederich.	» » » »
» Belau, Manel.	Riera Sant Joan, 29, 3. ^{er} , 2. ^a
» Belau y Sistachs, Lluís.	Aragó, 249, 1. ^{er} , 1. ^a
» Benavent y Fumanya, G.	Corts, 276, entresol.
» Bell-lloch, Comte de	Passeig de Gracia, 161.
» Bertran y de Amat, Felip	Corts, 288, 1. ^{er}
» Bes, Andreu M. ^a de	Bilbao, 197, 2. ^{on}
» Biada y Viada, Joseph M. ^a	Clarís, 44, principal.
» Biosca, Agustí.	Passeig de Gracia, 122, baixos.
» Bissetti, Agustí.	Oli, 6, 3. ^{er}
» Bladó, Eugeni.	Copons, 3 y 5, 2. ^{on}
» Blanch y Piera, Joseph	Pelay, 24, 2. ^{on}
» Blanchar, Frederich	Llibreteria, 3, tenda.
» Blat Salgat, Joseph.	Vergara, 6, baixos.
» Bofarull Sans, Carles de	» 3, 4. ^t 2. ^a
» Bofill, Artur.	Corts, 297, 2. ^{on} , 2. ^a
» Bofill, Eusebi.	Plaça Sant Agustí Vell, 12, tenda.
» Bonay, Frederich.	Valencia, 347, baixos.
» Bonell Valls, Florenci.	Corts, 356, entresol, 2. ^a
» Bordas, Frederich.	Valencia, 356, 1. ^{er}
» Bordons, Joaquim.	Corts, 230, 4. ^t 1. ^a
» Borràs, Valentí.	Valencia, 378, 1. ^{er}
» Borrell Pere.	Paradís, 10, 1. ^{er}
» Bosch y Mager, Virgili.	Aragó, 273, 1. ^{er}
» Bové y Salvador, Salvador.	Parroquia Sant Joan (Gracia).
» Briansó Jover, Rafel.	Girona, 124, 1. ^{er} , 2. ^a
» Brossa, Francesch.	Pelay, 52, 1. ^{er}
» Brossa, Jaume.	Estruch, 34, 2. ^{on}
» Brossa Sangerman, Víctor.	Paradís, 7, 1. ^{er}
» Brunet y Bellet, Joseph.	Passeig de Gracia, 81, principal.
» Bulbena, Antoni.	Abaixadors, 11, 1. ^{er}
» Bulbena, Artur.	Portal del Angel, 16, 1. ^{er}
» Bulbena Soler, Pere.	Aragó, 333, 2. ^{on} , 2. ^a
» Cabot, Joaquim.	Fernando VII, 61, botiga.
» Calcat, Joseph.	Llibreteria, 21, entresol.
» Calvet, Pvre., Joseph.	Parroquia Sant Agustí.
» Campí, Miquel.	Paradís, 10, 2. ^{on}

Sr. Camprubí, Jaume.	Portal Nou, 18, botiga.
» Canal y Febré, Joseph	Gíratí, 5, 3. ^{er} , 2. ^a
» Canaleta Cuadras, Gayetà.	Lauria, 35, 2. ^{on} , 1. ^a
» Canals, Emili.	Ronda Sant Pere, 20, 1. ^{er}
» Canals y Arrieta, Gabriel.	» » » »
» Canti Casanovas, Anton.	» » 12, 1. ^{er}
» Capdevila, Joan.	Caspe, 62, 3. ^{er} , 2. ^a
» Capdevila, Millan.	Hospital, 62, 1. ^{er}
» Cardona, Joan.	Sant Pau, 42, 1. ^{er}
» Carreras Candi, Francesch.	Ronda Sant Pere, 60, pral., 2. ^a
» Carsi y Carsi, Ignasi.	Vergara, 18 y 20, 1. ^{er} , 1. ^a
» Casals y Duràn, Joseph.	Carasa, 1, 3. ^{er} , 2. ^a
» Casals Maristany, Ignasi.	Plaça Santa Agna, 7, botiga.
» Casas-Carbó, Joaquim.	Diputació, 341, 2. ^{on} , 2. ^a
» Cases, Melció.	Llibreteria, 21, 2. ^{on}
» Casellas y Dou, Raimond.	Bou de Sant Pere, 9, 1. ^{er}
» Castanys, Ricart.	Plaça Universitat, 4 bis, 3. ^{er}
» Castellanos Sauret, Joseph.	Valencia, 378, 4. ^t 1. ^a
» Castellbell, Joan.	Lauria, 138, 2. ^{on} , 2. ^a
» Castellbell, Marquès de	Plaça Santa Agna, 6.
» Castellet, Eduard.	Bilbao, 213, 2. ^{on} , 1. ^a
» Catarineu, Ramon.	Trafalgar, 8, 1. ^{er} , 1. ^a
» Cebrian Ballesteros, J.	Portaferrissa, 18, entresol, 2. ^a
» Cendra, Pere.	Basea, 13, despaig.
» Centellas, Comte de	Baixada Sant Miquel, 4.
» Clapés Trabal, Joseph.	Diputació, 461, 1. ^{er}
» Clapés Trabal, Pere.	Rambla Catalunya, 23, tenda.
» Claramunt, Lluís.	Girona, 5 y 7, principal.
» Clos y Fàbrega, Fèlix.	Mitjà de Sant Pere, 66, 1. ^{er}
» Codina, Francisco J. de	Caspe, 75, 2. ^{on} , 1. ^a
» Codina Länglin, Ramon.	Sant Pau, 70, tenda.
» Colomer, Francisco.	Rambla Catalunya, 30, despaig.
» Colomer Ballot, Lluís G.	Mallorca, 209, 1. ^{er} , 1. ^a
» Coll y Gasch, Antoni.	Ribera, 5, entresol.
» Coll y Rodés, Joseph M. ^a	Clarís, 105, 2. ^{on} , 1. ^a
» Comas, Joseph M. ^a	Avellana, 2, 2. ^{on}
» Comas, Ramon Nonat.	» » »
» Comas y Solà, Joseph.	Caspe, 36, 1. ^{er}
» Comella y Fàbrega, J. M. ^a	Barra de Ferro, 8, 3. ^{er} , 2. ^a
» Compte, Guillem de	Ample, 23, 4. ^t 2. ^a
» Copell, Francisco.	Cucurulla, 1 y 3, tenda.
» Cornet y Mas, Gayetà.	Aroles, 5, entresol.

Sr. Cortada, Alexandre.	Ronda Universitat, 4, tenda.
» Cortada, Felip.	Corts, 369 y 371, 2. ^{on} , 2. ^a
» Costa y Mira, Rafel.	Girona, 11 y 13, 3. ^{er} , 1. ^a
» Cuadras, Manel.	Trafalgar, 26, 1. ^a
» Cuní y Martorell, Miquel.	Còdols, 18, 3. ^{er}
» Cusachs, Casimir.	Sant Olaguer, 10, principal.
» Cuspinera, Joseph.	Aribau, 39, 1. ^{er}
» Degollada, Manel.	Avinyó, 32, tenda.
» Delàs, Ferràn de	Fontanella, 20, principal.
» Doria, Eveli.	Provenza, 342, principal.
» Duran y Bas, Manel.	Governador, 1, principal.
» Duran y Ventosa, Manel.	» 1, 2. ^{on}
» Escobar Manrique, Ramon.	Bailen, 27, 4. ^t 1. ^a
» Escuder, Manel.	Depòsit Comercial.
» Escubós, Albert.	Caspe, 9, tenda.
» Espona, Joseph.	Ronda Sant Pere, 36, baixos.
» Falgar, Francisco.	Riera Sant Joan, 8, 4. ^t 1. ^a
» Faura, Casimir.	Alta Sant Pere, 17, 2. ^{on}
» Fernandez (dit) Napoleon, Antoni.	Rambla Sta. Mònica (fotografia).
» Ferràn, Casimir.	Consell de Cent, 210, 4. ^t
» Ferrer y Carrió, Ignasi.	Ronda Sant Pere, 38, 2. ^{on}
» Ferrer y Portals, Enrich.	Alfons XII, 38 (Sant Gervasi).
» Ferrer y Soler, Lluís.	Passeig de Gracia, 27 (Gracia).
» Ferrerons Freixas, Davit.	Valencia, 369, entresol.
» Figuerola, Santiago.	Rambla de Canaletes, 11, 4. ^t
» Fiter e Inglès, Joseph.	Petritxol, 4, principal.
» Fleginheimer, Gaston.	Passatge Crèdit, 8, 2. ^{on}
» Flos y Calcat, Francisco.	Rech, 31, 3. ^{er}
» Fochs y Odena, Artur.	Plaça Sant Francisco, 4, 1. ^{er}
» Fonolleda, Jaume.	Dou, 6, 3. ^{er}
» Font Pladevall, Gaspar.	Salvà, 40, tenda.
» Font Sagué, Norbert.	Comerç. 41, 1. ^{er}
» Font y Torné, Manel.	Pietat, 8, 1. ^{er} , 1. ^a
» Fontanals e Iscla, Manel.	Pelay, 30, 2. ^{on}
» Forns de Sabater, Rafel.	Ripoll, 25, 3. ^{er}
» Fortuny, Joseph M. ^a	Portaferrissa, 1, tenda.
» Fraginals Massana, C.	Ronda Universitat, 6, 1. ^{er}
» Francolí, Joseph M. ^a	Regomir, 8 bis, 3. ^{er}
» Franquesa y Gomis, J.	Assalt, 36, 2. ^{on}
» Galbany Parladé, Joseph.	Santa Agna, 28, 2. ^{on} , 1. ^a
» Gallardo, Antoni.	Xuclà, 15, 1. ^{er}

Sr. Galofre Valldosera, Angel.	Bilbao, 213, tenda.
» Garcia Robles, Joseph.	Rambla Catalunya, 129, 3. ^{er} , 1. ^a
» Garcia Vilamala, Carles.	Mallorca, 317, 2. ^{on} , 2. ^a
» Garriga, Joseph.	Rech Condal, 6, tenda.
» Garriga y Muntam, Lluís.	» » »
» Gasch, Manel.	Mendez Núñez, 4, 4. ^t 2. ^a
» Gassol y Mille, Joseph.	Aragó, 306, 1. ^{er}
» Gatius, Just.	Plaça del Rey, 10, tenda.
» Girona, Lluís.	Ample, 2, principal.
» Girona, Manel.	Mercè, 1, principal.
» Gironés y Bofill, Jacinte.	Llauder, 7, 1. ^{er}
» Gispert, Enrich de	Rambla Santa Mònica, 6, 1. ^{er}
» Gispert, Joaquim de	Passatge Madoz, 1, 2. ^{on}
» Golferichs y Losada, M.	Passeig Aduana, 4, 3. ^{er}
» Gomis, Cels.	Còdols, 24, 3. ^{er} , 2. ^a
» Grañen, Pere.	Zurbano, 3, tenda.
» Grau y Sabat, J.	Assalt, 80, 1. ^{er}
» Grezner, Llorenç.	Cambis Nous, 1, tenda.
» Grezner, Vicens.	» » »
» Gual, Artur.	Cervantes, 1, 2. ^{on} , 2. ^a
» Guasch, Joaquim.	Nou Sant Francisco, 16, 2. ^{on}
» Guiu, Jaume.	Cera, 17, entresol.
» Jover, Leandre.	Portaferriça, 25, 1. ^{er}
» Lafont Martinez, Joaquim.	Unió, 17, tenda.
» Lasarte, Manel de	Plaça Real, 7, tenda.
» Lleó, Modest.	Santa Agna, 30 bis, 3. ^{er} , 2. ^a
» Llimona Bruguera, Alfons.	Sepúlveda, 203, 1. ^a
» Llobet, Magí.	Corts, 232, 3. ^{er} , 2. ^a
» Llopis, Enrich.	Fortuny, 9, tenda.
» Llopis, Joan.	Sadurní, 13, interior.
» Llorens y Riu, Francesch.	Bou Plaça Nova, 9.
» Llorens y Riu, Joseph.	Copons, 7.
» Llussà Isamat, Joan.	Corts, 175, 3. ^{er} , 1. ^a
» Malvehy, Carles.	Passatge Sant Benet, 11, tenda.
» Malvehy, Joseph.	» » » » »
» Maresch, Eduard.	Nou de S. Francesch, 13, 4. ^t 1. ^a
» Martí y de Gardeñas, J. de	Basea, 46, 1. ^{er}
» Martí y Grau, Otó.	Santa Agna, 16, entresol.
» Martí y Puig, Francisco.	Plaça Santa Agna, 15, 1. ^{er}
» Martinez y Gras, Ramon.	Bruch, 1, 3. ^{er}
» Marquès, Manel.	Rambla Catalunya, 25, tenda.
» Martorell, Jeroni.	Ronda Sant Pere, 41 bis, 4. ^t

Sr. Mas, Domingo.	Alta Sant Pere, 15, 2. ^{on}
» Mas y Lletjós, M., Pvre.	Parroq. Sta. Madrona (la vella).
» Mascaró, Pere.	Rambla del Centre, 25, tenda.
» Massó, Antoni.	Avinyó, 20, 3. ^{er} , 2. ^a
» Massó Torrents, Jaume.	Diputació, 362, principal.
» Masoliver e Ibarra, Narcís.	Sadurní, 13, interior.
» Maspons y Anglasell, A.	Bonsuccés, 13, 1. ^{er}
» Maspons y Anglasell, F.	» » »
» Maspons y Camarasa, J.	Carders, 5, 1. ^{er}
» Maspons y Labrós, F.	Bonsuccés, 13, 1. ^{er}
» Masriera Colomer, Enrich.	Girona, 35, tenda.
» Maurer, Carles.	Escudellers, 62, 1. ^a
» Mentrut, August.	Rambla Catalunya, 54, entresol.
» Mercader, Arnald.	Passeig de Gracia, 161.
» Millet, Pere A.	Ribera, 10, entresol.
» Millet y Pagès, Joan.	Trafalgar, 26, 2. ^{on}
» Millet y Estapé, Tomàs.	Ribera, 12, 2. ^{on}
» Millet, Lluís.	Trafalgar, 21, 4. ^t 1. ^a
» Millet Vila, F.	Ribera, 10, entresol.
» Miracle Frederich, J.	Rambla Catalunya, 104, 3. ^{er} , 2. ^a
» Miret Sans, J.	Ataulfo, 12, 1. ^{er}
» Mitjans, Fèlix.	Passeig de Gracia, 122, 3. ^{er}
» Mitjans, Ursí.	Fernando VII, 4, tenda.
» Mitjans y Murlans, B.	Palau, 6, 1. ^{er}
» Mon y Bascós, Joan.	Duch Victoria, 14, 2. ^{on} , 1. ^a
» Muntanyola y Carné, Joan.	Vergara, 11, 3. ^{er} , 1. ^a
» Muntanyola y Carné, Pere.	» » » »
» Nadal, Joan.	Ample, 35, 2. ^{on}
» Nadal, Manel.	Banys Nous, 13, 4. ^t 1. ^a
» Nadal y Lucena, Anton.	Diputació, 357, 3. ^{er}
» Nicolau, Joseph Antoni.	Nova Sant Francisco, 13, 2. ^{on}
» Niubó y Ribó, Antoni.	Major, 91, tenda (Gracia).
» Nogués, Joan B.	Pom d'or, 7, 2. ^{on}
» Obradors y Vila, Mario.	Consell de Cent, 372, 2. ^{on}
» Oliva Quintana, Joan.	Sant Rafel, 4, tenda (Gracia).
» Oliveda y Llopart, Alfons.	Clarís, 122, 2. ^{on}
» Olivar, Anton.	Portaferrissa, 11, 3. ^{er}
» Oliveras, Camil.	Corts, 171, 3. ^{er}
» Oribe y Patxot, Joseph M. ^a	Clarís, 36, 1. ^{er}
» Osona, Artur.	Jaume I, 4, 1. ^{er}
» Pagès y Rueda, Pere.	Aroles, 5, entresol.
» Par y Tusquets, Alfons.	Canuda, 26, 1. ^{er}

Sr. Par y Tusquets, Joan.	Canuda, 26, 2. ^{on} , 2. ^a
» Pascó, Joseph.	Passatge Permanyer, 4.
» Perez y Capdevila, Enrich.	Bruch, 33, 2. ^{on} , 2. ^a
» Permanyer, Francisco de S.	Duch Victoria, 15, 3. ^{er}
» Permanyer, Joan J.	Cucurulla, 1 y 3, 1. ^{er}
» Permanyer, Ricart.	Portaferriça, 30, 2. ^{on}
» Perpinyà, Joan.	Passeig Aduana, 5, despaig.
» Pin y Soler, Emili.	Passeig de Gracia, 122, 4. ^t
» Pitjot y Gironés, Joseph.	Llauder, 7, entresol.
» Pla y Moreu, Joan.	Diputació, 414, 1. ^{er}
» Planas, Tomàs.	Alta Sant Pere, 27, interior.
» Planas Font, Claudi.	Passeig de Gracia, 25, 2. ^{on} (Gracia)
» Planella, Alexandre.	Santa Clara, 23 (Barceloneta).
» Prats, Hermenegild.	Fernando VII, <i>Bazar Enseñanza</i> .
» Prim, Antoni.	Trafalgar, 13, 1. ^{er} , 1. ^a
» Pomés y Soler, Ramon.	Balmes, 3, 4. ^t (Gracia).
» Pons, Alexandre M. ^a	Passeig de Gracia, 20, 1. ^{er}
» Pons y Massaveu, Joan.	Carders, 49, botiga.
» Pons Tusquets, Joseph Ll.	Ronda Universitat, 22, 1. ^{er}
» Porcar y Tió, Manel.	Dormitori S. Francisco, 9, tenda.
» Porta, Oscar.	Girona, 33, 1. ^{er} , 1. ^a
» Puig y Cadafalch, Joseph.	Corts, 230, 2. ^{on} , 1. ^a
» Puig y Font, Ramon.	Rambla Catalunya, 3, 1. ^{er} , 1. ^a
» Puig y Puig, Rafel.	Corts, 178, principal.
» Quera y Córdoba, Fidel.	Hospital, 46, 4. ^t 1. ^a
» Queraltó, Ramón.	Sant Ramon del Call, 11, tenda.
» Quintana, Eudalt.	Clarís, 50, 4. ^t 1. ^a
» Rabassa y Dalmau, J. M. ^a	Ample, 31, 2. ^{on} , 1. ^a
» Ramis y Ventosa, Lluís M. ^a	Cucurulla, 3, tenda.
» Ranaud, Emili.	Tapies (fàbrica).
» Raventós, Eduard.	Ronda Sant Pere, 78, principal.
» Rialp, Claudi.	P. de Gracia, 21, 2. ^{on} , 3. ^a (Gracia)
» Ribas, Bonaventura, Pvre.	Portal del Angel, 14, 4. ^t 2. ^a
» Ricart y Giralt, Joseph.	Mercè, 10, 3. ^{er}
» Riera, Eduard.	Aribau, 73, entresol, 1. ^a
» Riera, Emili.	Passeig de Sant Joan, 166, 1. ^{er}
» Riera, Lluís.	Hospital, 19, tenda.
» Riera y Bertran, Joaquim.	P. de Gracia, 25, 2. ^{on} , 2. ^a (Gracia).
» Rierola Masferrer, F.	Sant Honorat, 7, 3. ^{er}
» Rifà y Munt, Joseph.	Bruch, 66, tenda.
» Rius y Elias, Jaume.	Pelay, 8, 2. ^{on}
» Robert y Duran, Ventura.	Rambla Catalunya, 67, entresol.

Sr. Robrenyo, Romà.	Còdols, 24, 2. ^{on}
» Roca, Joseph M. ^a	Pelay, 58, entresol, 2. ^a
» Rocamora, Manel.	Aray, 6, 3. ^{er}
» Rogent, Francesch.	Ronda Universitat, 4, 2. ^{on} , 1. ^a
» Roig y Punyet, Jaume.	Pelay, 30, 1. ^{er}
» Roig y Punyet, Joseph.	» » »
» Romaní, Antoni M. ^a	Cegos Boqueria, 2, tenda.
» Rosell, Manel.	Plaça Medinaceli, 4, 2. ^{on}
» Rubió de Laserna, Joan.	Rambla Santa Mònica, 4, 1. ^{er}
» Rubió y Lluch, Antoni.	Clarís, 9, 3. ^{er} , 1. ^a
» Rubió y Ors, Joaquim.	Raurich, 8, 2. ^{on}
» Ruiz, Joseph.	Rull, 5, tenda.
» Rus, Ferràn.	Espalter, 10, tenda.
» Russinyol, Santiago.	Corts, 300.
» Sagarra, Ferràn de	Mercaders, 33, 1. ^{er}
» Sagnier y Lafont, Lluís.	Avinyó, 32, 1. ^{er}
» Sagnier Villavechia, L.	Clarís, 7, 1. ^{er}
» Sala, Joseph.	Girona, 153, 4. ^t 1. ^a
» Sandiumenge, Magí.	Escudellers, 76, 2. ^{on}
» Sastre, Miquel.	Portaferrissa, 15, interior.
» Schilling y Monfort, E.	Fernando VII, 23, tenda.
» Sagalés, Joan.	Rambla Estudis, 10, interior.
» Segarra, Ramon de	Plaça Santa Agna, 8 bis, 1. ^{er} , 2. ^a
» Serradell Planella, Baltasar.	Cadena, 6 bis, 1. ^{er} , 2. ^a
» Serrallach, Antoni.	Lauria, 37, baixos.
» Solà, Felip.	Hospital, 49, 2. ^a
» Solà, Victorià.	Aragó, 378, 3. ^{er} , 1. ^a
» Solanas, Joaquim.	Passeig Colon, 15.
» Soldevila Cantó, Joan.	Pi, 13, 4. ^t 1. ^a
» Soler Batlle, Joaquim.	Mendez Núñez, 10, tenda.
» Sturzenegger, Jaume.	Trafalgar, 19, 3. ^{er} , 2. ^a
» Suarí, Pere M. ^a	Hospital, 51, tenda.
» Sunyol y Gasòliba, Esteve.	Bruch, 44, 3. ^{er}
» Tapis Martí, Ramon.	Plaça Tetuan, 41, principal.
» Tarré y Tarré, Emili.	Sobradíel, 4, 1. ^{er}
» Tastàs, Joaquim.	Mendez Núñez, 14, despaig.
» Teixidor, Joan.	Baixa Sant Pere, 10, tenda.
» Tintoré y Mercader, Lluís	Passatge Comerç, 1 y 3, pral.
» Tintoré y Mercader, March.	» » » » »
» Tobella, Francisco X.	Princesa, 11, 3. ^{er}
» Tomás, Joseph.	Lauria, 144, interior.
» Torrabadella, Tomàs.	Pelay, 11, principal, 1. ^a

Sr. Torras, César August.	Pelay, 6 bis, 1. ^{er}
» Torres Reyetó, Jacinte.	Rambla Centre, 34, 1. ^{er}
» Torruella, Carles.	Gíriti, 3, 3. ^{er}
» Tous Mallen, Joseph.	Ronda Sant Pere, 35, 2. ^{on} , 2. ^a
» Trias, Joseph A. de	Mendez Núñez, 14, principal.
» Tusquets, Joan A.	Mercaders, 24, 1. ^{er}
» Ubach y Vinyeta, F.	Mercaders, 32, 4. ^t 2. ^a
» Urgellés y Depares, Manel.	Corts, 344 y 346, 3. ^{er} , 2. ^a
» Uessà, Pròsper.	Restaurant estació del Nort.
» Vacarisas, Joan.	Lladó, 9, 3. ^{er}
» Valentí Vivó, Ignasi.	Petritxol, 8, 1. ^{er}
» Valls, Camil.	Santa Agna, 30 bis, tenda.
» Vayreda Olivar, Pere.	Magdalenes, 1, 3. ^{er}
» Verdaguer, Alvar.	Rambla del Mig, 5, tenda.
» Verdaguer Callís, Narcís.	Duch Victoria, 9, 1. ^{er}
» Vidal, Claudi.	Cucurulla, 1 y 3, tenda.
» Vidal, Lluís Marian.	Diputació, 382, 1. ^{er}
» Vidal de Valenciano, E.	Ronda Universitat, 16, 3. ^{er} , 1. ^{on}
» Vidiella, Francisco.	Petritxol, 17, tenda.
» Vilar y de Fontcuberta, Marian de	Borrell, 63, principal.
» Vintró, Juli.	Hospital, 24, entresol.
» Vintró, Sebastià.	Corts, 356, botiga.
» Vivé, Jaume.	R. ^{bis} Catalunya, 5 y 7, fotografia
» Vives de Ferrater, J. M. ^a	Rambla Catalunya, 15, 1. ^{er}
» Xuclà, Francisco de P.	Trafalgar, 17, 3. ^{er}

SOCIS DELEGATS

CATALUNYA

D. Joseph M. Prió.	Ager.
» Joan Andreu.	Alcover.
» Joan Gatell Folch.	Altafulla.
» Francisco Teigell Peyró.	»
» Joseph Altisent y Feliu.	Anglesola.
» Joseph Pascual Vilà	Arbucies.
» Francisco de P. Calbetó.	Arenys de Mar.
» Agustí Salvans.	Badalona.
» Ramon Gramunt y Juer.	Balaguer.
» Rafel Nart y Arjó, Pvre.	»
» Pere Alsius.	Banyoles.

D. Piu Sedó.	Bellmunt.
» Toribi Capell y Pujol, Pvre.	Bellpuig.
» Ramon Pujol y Thomàs.	Berga.
» Joaquim Serra.	»
» Joaquim Ruyra y Oms	Blanes.
» Celestí Aguilar y Manyosa.	Breda.
» Pere Argemí.	Caldes de Montbuy.
» Albert Giol.	Calella.
» Sever Barnadas.	Camprodon.
» Claudi Omar y Barrera.	Canet de Mar.
» Tomàs Balbey.	Cardedeu.
» Pere Vergés y Vernis.	Castellar del Vallès.
» Antoni Añon.	Cherta.
» Joseph Barnils.	Centelles.
» Fost de Dalmases y de Massot.	Cervera.
» Francesch Terricabris.	Collell.
» Jaume Casas y Pallerols.	Cornellà.
» Joaquim Ferrandiz.	Cornudella.
» Joseph M. Pamies.	»
» Ramon Dalmau Prats.	Espluga de Francolí.
» Joseph Barceló Llobet.	Falset.
» Romuald Alfaràs.	Figueres.
» Miquel Galter	»
» Esteve Trayter.	»
» Osvald Basseda.	Garcia.
» Jaume Barba, Pvre.. . . .	Granollers.
» Martí Borrell.	»
» Pere Maspons	»
» Denís Puig	Granollers.
» Joseph Vidal y Jumbert.	»
» Joseph Ametller.	Girona.
» Joaquim Botet y Sisó.	»
» Jaume Castellbell.	»
» Joaquim Franquesa.	»
» Joseph Franquet y Serra.	»
» Enrich Claudi Girbal.	»
» Joaquim Mas.	»
» Joseph Puiggali.	Guissona.
» Francisco Comerma.	Horta.
» Isidro Foix Castelló.	Igualada.
» Jaume Serra.	»
» Juan Sitjar Bulsegura.	La Bisbal.

D. Joseph de Rosselló.	La Garriga.
» Joan Pié, Pvre.	La Guardia.
» Carles Bosch de la Trinxeria.	La Junquera.
» Pau J. Guixà y Oller.	La Llacuna.
» Fabià Aguadé y Serra.	La Riba.
» Pere Giné y Ricart.	Les Borjes Blanques.
» Joan B. Sansano y Brusca.	La Roca del Vallès.
» Estanislau Vayreda.	Lladó.
» Agustí Gifre.	Llansà.
» Ricart M. ^a Canalda.	Lleyda.
» Domingo Lamolla, R. ^t P.	»
» Frederich Renyé.	»
» Ramon Soldevila Claver.	»
» Joan Sabat.	»
» Joseph Casas y Reig.	Manlleu.
» Domingo Torrent.	»
» Salvador Balaguer y Enrich.	Manresa.
» Francisco M. ^a Capella.	»
» Joseph Martrús.	»
» Olaguer Miró.	»
» Leonci Soler.	»
» Eduard Cuscó Escayola, Pvre.	Marmellà.
» Joseph M. ^a Pellicer Pagès.	Mataró.
» Terenci Thos y Codina.	»
» Joseph Cazes y Carbonell.	Molins de Rey.
» Ricart Ginabreda Riera.	» »
» Francisco Canal y Freixas.	Mollet del Vallès.
» Adolf Damians Vila.	» »
» Joan Rota Castells.	Mollet del Vallès.
» Vicens Plantada Fonolleda.	» »
» Joan Sans Masprou.	» »
» Joseph Vilar y Coll.	Montelar de Berga.
» Joseph Ignasi Ursul.	Monistrol de Montserrat.
» Joseph Conangli y Fontanillas.	Montblanch.
» Vicente de Pedro.	Montroig.
» Joseph Condó Sambeat, Pvre.	Moró.
» Alfons Vila y Costa.	Oix.
» Ricart Tobella.	Olesa de Montserrat.
» Joseph Berga.	Olot.
» Ramon Bolós.	»
» Joseph M. ^a Boril.	»
» Vicens Jutclà.	»

D. Joseph Saderra Mata.	Olot
» Ildefons Igual Barnó.	»
» Segimon Verdaguer.	Orta.
» Eduart de Linares.	Palafrugell.
» Francisco Soler, Pvre.	Palautordera.
» Antoni Boldú Ricart.	Penelles.
Sr. Comte de Zavallà.	Peralada.
D. Joseph Mas y Domenech, Pvre.	Pierola y Hostalets.
» Joseph Forn.	Pineda.
» Lluís Casellas	Pons.
» Pere Marés y Oriol	Port-Bou.
» Francisco Llauradó y Muntané..	Prades.
» Ramon Roigé y Badia	Prat de Llobregat.
» Manel Piniella.	Prat de Llusanès.
» Joseph M. ^a Martí.	Puigcerdà.
» Víctor Fargas.	Reus.
» Pau Font de Rubinat.	»
» Tomàs Jordi.	»
» Anton Marca	»
» Anton Serra.	»
» Vicens Vieites P. de Andrade. . .	»
» Anton Busquets y Punset.	Ripoll.
» Miquel Oliver.	»
» Pere Pellicer Pagès	»
» Tomàs Ragner.	»
» Joan B. Buxó	Ripollet.
» Narcís Fuster	»
» Guillem de Brocà.	Riudecanyes.
» Pau Teixidor	Rodonyà.
» Francisco de Paula Bedós.	Sabadell.
» Tomàs Bosch	»
» Manel Ribot y Serra.	»
» Anton Vila, Pvre.	Sampedor.
» Antoni Mas.	Sant Boy de Llusanès.
» Miquel Draper.	Sant Celoni.
» Ramon Segalés, Pvre.	S. Climent de Llobregat.
» Jaume Argemí, Pvre.	Sant Feliu de Codines.
» J. Andreu.	Sant Feliu de Guíxols.
» Agustí Casas.	» » »
» Joan Casas	» » »
» Rafel Patxot.	» » »
» Antoni Monés.	Sant Feliu de Llobregat.

D. Narcís Poudevila	Sant Hilari Sacalm.
» Joan Perich y Valls	Sant Joan Despí.
» Llorenç Pintó	S. Llorenç dels Murunys.
» Joaquim Rivera Cuadrench . . .	Sant Martí de Provensals.
» Joan Serra y Sulé	» » »
» Joseph Adroher	Sant Pol de Mar.
» Manel Aragó	Santa Coloma de Farnés.
» Joaquim Torrent y Martí . . .	» » »
» Esteve Puig, Pvre.	Santa Coloma de Queralt.
» Joan Segura, Pvre.	» » »
» Joan Sitjar Bulsequera	Santa Cristina d'Aro.
» Lluís Codina, Pvre.	Santa Maria del Estany.
» Pere Esparó y Sitges	» » »
» Ramon Llumà, Pvre.	Santa Maria de Miralles.
» Francisco Pallerola	Seu d'Urgell.
» Agustí Puyol y Safont, Pvre.. .	» »
» Marian Vidal y Deó	» »
» Lluís de Dalmau y de Querolt. .	Sitges.
» Cosme Vidal	»
» Joaquim Casas Subirana. . . .	Solsona.
» Joan Corominas Puig-Arnau y Montanya	»
» Vicens Bosch, Pvre.	Talarn.
» Joan Sedó, Pvre.	Tamarit.
» Adolf Alegret	Tarragona.
» Angel del Arco y Molinero. . .	»
» Jaume Dachs, Pvre.	»
» Agustí M. ^a Gibert	»
» Sadurní Ginesta Salas	»
» Emili Morera	»
» Joan Ruiz Porta	»
» Joan Torra, Pvre.	»
» Joan Cadevall	Tarrassa.
» Angel Sallent y Gotés	»
» Joseph Soler y Palet	»
» Domingo Palet y Barba. . . .	»
» Joaquim Vancells y Vieta . . .	»
» Joseph Ventalló y Vintró . . .	»
» Ramon Nicolau, Pvre.	Tàrrrega.
» Ramon Tasiás Bosch.	»
» Anton Borràs	Tivisa.
» Albert de Quintana	Torroella de Montgrí.

D. Anton Capell de Boneu.	Torroja.
» Miquel Bau e Isern	Tortosa.
» Ramon O'Callagan	»
» Ramon Foguet.	»
» Anton Kies.	»
» Francisco Mestre.	»
» Agustí Monner.	»
» Enrich d'Osó, Pvre.	»
» Tomàs Mir Carreño.	Tremp.
» F. Ramon Monrós.	»
» Joseph Prats, Pvre.	»
» Francesch Capdevila, Pvre.	Vallbona de les Monjes.
» Francisco Martí.	Vallfogona de Riucorp.
» Angel Garriga, Pvre.	Vallgorguina.
» Pau Pradell de la Serra.	»
» Hermenegild Roca.	Valls.
» Joseph Belau.	Vendrell.
» Jaume Ramon.	»
» Jaume Serra e Iglesias.	»
» Jaume Collell, Pvre.	Vich.
» Martí Genís.	»
» Joseph Gudiol, Pvre.	»
» F. ^{co} de P. Masferrer Arquimbau.	»
» Lluís B. Nadal.	»
» Joseph Serra y Campdelacreu.	»
» Antoni Portoles.	Viella.
» Ramon Anglerill, Pvre.	Vilada.
» Lluís Alvarez.	Vilafranca del Panadès.
» Joseph Baltà.	»
» Joseph M. ^a de Fàbregues.	»
» Manuel Creus Esther.	Vilanova y Geltrú.
» Teodor Creus	»
» Joseph Piferrer y Pintó.	Vilassar (Sant Genís).
» Joan Batalla, Pvre.	Vimbodí.

REGIONS ESPANYOLES

D. Frederich Muñoz.	Alcántara (Cáceres).
» Conrad Castellví	Barbastro.
» Joseph Cardona.	Ciudadela de Menorca.
» Francesch J. de Despujol y de Chaves.	»

D. Antoni Tudury Moll.	Ciutadela de Menorca.
» Andreu A. Comerma.	Ferrol.
» Joseph Condó, Pvre.	Gabassa.
» Sinibald Gutiérrez y de Mas	Gandia.
» Marquès de Monistrol.	Madrid.
» Joseph Guzman de Padilla.	Málaga.
» Joan Gandulla Luque.	Manila.
» Enrich Torres.	»
» Pere d'Alcàntara Borràs.	Palma de Mallorca.
» Bartomeu Ferrà y Perelló.	» »
» Tomàs Forteza.	» »
» Bartomeu Muntaner.	» »
» Gabriel Llabrés.	» »
» Jeroni Rius y Salvà.	» »
» Pere d'Alcàntara Penya.	» »
» J. Lluís Pons.	» »
» Hermili d'Olóriz	Pamplona.
» Joseph M. Pereda.	Madrid.
» Joaquim Manel Moner.	Ribagorza Fonz.
» Lluís de Martorell.	Sta. Isabel (Fernando Poo)
» Eustasi Oñós Forcada.	Sevilla.
» Joaquim Carpi.	Tamarite.
» Teodor Llorente	Valencia.
» Daniel Vives y Dalmau, Pvre.	Vertuela.
» Frederich Boraibar.	Vitoria.
» Honorat de Saleta.	Zaragoza.

ESTRANGER

D. Anton Adami	Alguer (Cerdanya).
» Esteve Bolasco.	» »
» Joseph Frank.	» »
» Miquel Pretti Bruno.	» »
» Miquel Ugo.	» »
» Joan Vitteli Simon.	» »
» Demetrius Cambouroglos.	Atenes.
» Espiridió P. Lambrós.	»
» Nicolàs G. Politis.	»
» Felip Bursberger.	Avers.
» Alexandre Veziani.	Besançon.
» Antoni M. ^a Gómez Restrepo	Bogotà (Colombia).
» Carles E. Fay	Boston (E. U.).

D. Joaquim Torroja.	Boston (E. U.).
» Xavier Mañé.	Boun (Alemanya).
» Antoni de P. Aleu.	Buenos Ayres.
» Ramon Ambròs Ortíz.	» »
» Pere Piqueras.	» »
Director de <i>La Papallona</i>	» »
D. Eduard Harlé.	Burdeos.
» Enrich Sanjust.	Cagliari (Italia).
» Joseph Nicotra Randazzo	Catania (Sicilia).
» Francisco Chomel.	Chève (Suiça).
» Joan Fastenrath.	Colonia (Alemanya).
» Otto Denk.	Donauwort (Bayern).
» Miquel Torroella.	Fitó (França-Pireneus).
» Pio Rajna.	Florencia.
» Alfons Sabadell Ferrando	Gembloux (Bèlgica).
» Alexandre Diel.	Ginebra (Suiça).
» P. E. Guarnerio.	Gènova (Italia).
» L. Hastlè.	Grument (Baden).
» Eduard de Toda.	Le Havre.
» Alfred Morel-Fatio.	Lemoire.
» Francisco Pla y Gasch	Les Escaldes.
» F. J. Teixeira Bastos.	Lisboa.
» Teòfil Braga.	»
» J. de Silva.	»
» Victorià Codina Länglin.	Londres.
» Baró de Saint-Saud	La Roche-Chalais (Dor- dogne).
» Frederich Wulff	Lund (Suecia).
» Enrich Fortquet	Lux.
» Enrich Lafount.	»
» Lleó Rérolle.	Lyon.
» Lluís Rérolle.	»
» Víctor Lietand.	Marsella.
» Víctor Aragon.	Montpeller.
» Domingo Jaccarino.	Nàpols.
» A. Cros.	Narbonne.
» Felip G. Cusachs.	Nova York.
» Artur Cuyàs.	»
» Carles Batsch.	Osteim-Rhongebirge (Ale- manya).
» Claudi Anselme Barrau.	París.
» Demetrius Bikelas.	»

D. E. Contamine de Latour.	París.
» Joseph Cusachs.	»
» Just Garcia Vilamala.	»
» Carles Gilbert.	»
» Joseph M. ^a Guardia.	»
» Pau Guim Riu.	»
» Th. Jung.	»
» Alfons Lequeutre.	»
» E. A. Martel.	»
» Lluís Pireste.	»
» Ferràn Prudent.	»
» Jörgen de Reedt.	»
» Lluís Form.	Pforzeim (Alemanya).
» Fritz Kunz.	» »
» Justí Pepratx.	Perpinyà.
» Pere Vidal.	»
» August Makeiro Diaz y Guime- raes.	Porto (Portugal).
» Joaquim Teixeira de Macedo.	» »
» Joseph Trajano Mera.	Quito (Ecuador).
» Emilio de Barros.	Rio Janeiro.
» Antoni Fabrés.	Roma.
» Leopold Roca.	»
» Enrich Serra.	»
» Frederich Halbherr.	Rovereto (Tirol).
» Epaminondas Stamatides.	Samos (Turquia asiàtica).
» Joan C. Cebrian.	S. Francisco de California.
» Eusebi Molera.	» » »
» Albert Daval.	Sant Germain Llubron.
» Otoniel Pacheco.	San José (Costa Rica).
» Domingo Rivas.	» » »
» Pere Baró.	S. Julià de Loria (Andorra)
» Cleon Rangabe.	Sant Petersburg.
» Francisco Pozo.	San Salvador (Amèrica Central).
» Joseph Lluch de Diaz.	Tolosa (França).
» Leonard Ricciardi.	Turin.
» Eduard Millàs, Pvre.	Valparaíso.
» Constantí Christomanos.	Viena.
Sr. Comte de Lubavoski.	Viezma (Russia).

<i>Oficial de Secretaria.</i>	D. Pere Company y Fages.
<i>Conserje.</i>	D. Pere Pach.
<i>Recaudador.</i>	D. Joseph Pach.

CATALECH ESPELEOLOGICH

DE CATALUNYA (1)

(Continuació)

EMPURDÀ

Bagur. 44) — COVA DE GISPERT. — Prop la vila y vora'l mar.

ITINER. Carretera fins a Palafrugell; empalme ab la de Palamós a Girona; diligencia fins a Palafrugell. — TER. G. Calices silúriques. — BIBLI. *But de l'Assoc. d'Excursions catal.*, any IX; Puig y Larraz.

45) — LES FALUGUES. — En lo lloch conegut per aquet nom hi hà dues grutes qu'en Pella atribueix als fenicis; està obertes al peu d'una gran rocassa y a la distancia una d'altra d'un parell de metres; l'obertura està en lo plano vertical de la roca y mira en direcció al S. o al S.SE. La forma és ovalada y tenen 1'80 metres longitud y 0'80 altura.

TER. G. Granet. — BIBLI. Pella y Forgas, *Hist. del Ampurdán*.

Cadaqués. 46) — COVA DELS CAPELLANS. — Vora'l mar, al peu d'unes grans rocasses. Sols s'hi pot entrar atracant al peu d'aquestes. Se troba a la dreta del port.

(1) LO CENTRE EXCURSIONISTA agrahirà moltíssim que tots los socis que tinguen notícies de coves y avenchs no incloses en aquet Catàlech se dignin enviarles pera completarlo, com també si hi hà alguna nota equivocada que mereixi l'esmena.

ITINER. Figueres a Roses carretera. — TER. G. Roques de gneis. — BIBLI. Vayreda, *Crònica Científica*, 1881; Puig y Larraz.

47) — COVA DEL INFERN. — En la cala més propera al Cap de Creus, de la part del S., hi hà una gran caverna que, segons diuen, és molt llarga.

TER. G. Piçarres micàcees. — BIBLI. Prado, Madoz, *Derrotero del Medit.*; Casades, Vidal, Puig y Larraz.

Castelló d'Empuries. 48) — COVA DE SERRA. — Caverna de grans dimensions que's troba prop de Serra-Engalceran. L'entrada és petita, però a dins hi hà grans galeries plenes de concrecions.

ITINER. Carretera de Figueres a Roses, a vuyt kilòmetres de l'estació de Figueres. — TER. G. Calices silúriques (?). — BIBLI. *Butll. de l'Assoc. d'Excur. catal.*, 1883.

Esponellà. 49) — LA COVA DE LES ENCANTADES. — Vora'l riu Fluvià y prop la vila. La tradició diu que hi habitaven encantades.

BIBLI. *Interr. del Centre Excursionista*.

La Escala. 50) — COVES DE MONTGÓ. — En lo cap Montgó, són molt grans y pintoresques; més que cavernes, són socavacions fetes per les ones. Sols poden se-guirse ab barca, puix la mar les ompla totes.

ITINER. Carretera de Figueres a La Escala. — TER. G. Calices infracretàcees. — BIBLI. Balaguer (A.), *Butll. de la Assoc. d'Excur. catal.*, 1885.

51) — LA CAULA. Avench.

BIBLI. *Interr. del Centre Excursionista*.

Lladó. 52) — LOS CATAUS DELS ENCANTATS. — Avenchs o esqueys vora'l riu Manol; són molt afrassats y tenen varies ramificacions. La tradició diu que hi habitaven moros y encantades. Les entrades són molt baixes. Sols la mainada les ha recorregut.

BIBLI. *Interr. del Centre Excursionista*.

53) — LA TIMBA. — Gorja del riu Manol. Es quasi rodona, molt fonda, y al mig hi hà un penyalam. Los que hi neden diuen que hi troben cavernes immenses. Segons la tradició, abans hi habitaven encantades.

BIBLI. *Interr. del Centre Excursionista.*

Llayers. 54) — COVES DE LLAYERS. — Estàn situades en les montanyes d'aquet nom al NO. del Empurdà. Encara avuy les habita una població pobre y miserable.

BIBLI. Pella y Forgas, *Hist. del Ampurdán.*

Port de la Selva. 55) — COVA DE SANT PAU. — Es una petita gruta situada en la montanya de Sant Pere de Roda. Segons la tradició, s'hi retirà a fer penitencia Sant Pau, bisbe de Narbona.

ITINER. A set kilòmetres de l'estació de Llansà.— TER. G. Roques gneísiques. — BIBLI. Pujades, Casades, *Mem. de l'Assoc. d'Excurs. cient.*, III; Puig y Larraz.

Solius. 56) — LA TUNA. — Excavació situada a mitja llegua abans d'arribar a Solius. Sembla una bossa per la forma curvilínea que té tant en el fons com en lo sol y sostre. La boca està al nivell de terra, és rodona y s'hi hà d'entrar ajupit. Té d'alt 1'90 metres; d'ample, 2'30 metres; llarch, 2'90 metres; diàmetre de la boca, 0'70 metres. Es deguda, segons en Pella, als fenicis.

TER. G. Granet. — BIBLI. Martorell, *Memorias*; Pella y Forgas, *Hist. del Ampurdán.*

Terrades. 57) COVA DELS ENCANTATS. COVA DE SANTA MAGDALENA. — Aquestes dues coves són les més anomenades de les moltes que hi hà en la vessant S. de la serra que ab lo nom de *los Aballs* y de *Santa Magdalena* s'extièn de E. a O. per la part septentrional d'aquell poble.

ITINER. Camins vehinals; a onze kilòmetres de l'estació de Figueres. — TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Madoz, *Dic. geogr.*; Prado, Puig y Larraz.

Torroella de Montgrí. 58) — CAU DEL DUCH. — Se troba en el serrat de *Montgrí* o *Montanya petita*, vora'l castell. La boca de la cova és ovalada y son diàmetre és de 10 a 12 metres. Mira al SE. Les dimensions del interior són de 18 a 20 metres d'ample per 12 a 13 de profunditat.

ITINER. Carreteres. — TER. G. Calices cretàcees fòssilíferes. — BIBLI. Artigues, *Datos inéditos*; Puig y Larraz.

59) — CAU DE LA FIGUERA. — Gruta situada en la vessant S. del *Montgrí*, en la regió anomenada *Garrigues*. Té uns 5 metres de llarch, 3 d'ample y altres tants d'alta. Al costat de l'entrada hi hà una figuera borda que ha donat nom a la cova.

TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Artigues, *Datos inéditos*; Puig y Larraz.

60) — COVA DELS CINCH O CAU DE LES GARRIGUES. — Cova coneguda generalment pel primer d'aquets noms, a causa d'haver sigut descoberta'l 7 d'Octubre de 1883 per Anselm Roig y Passarius y son fill Pere, qui vegeren sortir d'ella cinch conills. Està situada en la *Montanya gran*, en la partida de *les Rabiòses*. La boca dóna entrada a un pou inclinat, pel que pot baixarse fàcilment. Hi hà varis compartiments, un dels quals té més de 40 metres de llarch.

TER. G. Calices cretàcees. — EXPL. Pagès, Pella y Forgas, Quintana, Mascort, Artigues, Pascual, etc., que hi han trobat òssos d'animals, ceràmica ab dibuixos, instruments de sílex y restos humans. — BIBLI. Pascual, Artigues, *Mem. excur. mont. dunas y alcorno.*, Girona, 1883; *Bull. de l'Assoc. d'Excur. catal.*, 1883; Vidal; Bofarull, *Rev. de Gerona*, XV; Puig y Larraz; Pella y Forgas, *Hist. del Amp.*

61) — CLOT DEL BOU. — Avench situat a un kilòmetre al SO. de la masia anomenada *Torra Ponsa*. En el país diuen que és l'entrada d'una gran caverna que comunica ab el mar, distant uns dos kilòmetres.

TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Artigues, *Datos inéditos*; Puig y Larraz.

62) — CLOT DE LES TRES COVES. — Són tres grans cavitats situades en la costa y en les qu'entra'l mar, cosa d'uns 500 metres al NO. de la *Foradada*. En son interior hi fan niu les rates-pinyades.

TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Artigues, *Datos inéditos*; Puig y Larraz.

63) — COVA DEL CAP DE LA BARRA. — Cova de grans dimensions. La boca s'obra a uns 5 metres de la part superior del acantilat, qual basa banya'l mar. En son interior s'hi han trobat restos humans.

TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Idem.

64) — LA FORADADA. — Foradada natural per qual part inferior passen les aigues del mar, y qu'en temps de calma és atravesada per les barques. És molt gran y llarga.

TER. G. Calices cretàcees. — BIBLI. Idem.

LA GARROTXA

Banyoles. 65) — COVES DE BANYOLES. — Són grutes obertes en la tosca. En tota la superfície del pla de Banyoles hi hà un gran nombre d'esqueys anomenats *xucladors*, com també uns petits volcans de fanch, dits *estanyols de cendra*.

ITINER. Carretera d'Olot a Girona. — TER. G. Conglomerats calços numulitichs y toba. — EXPL. Alsius, qui hi trobà restos fòssils del *Cervus tarandus*. — BIBLI. *Bol. de la Academia de la Hist.*; Puig y Larraz.

Porqueres. 66) — GRUTA DE LES ESTUNES. — Són molt estretes (1 m.), però tenen una gran profunditat. Estàn situades a 1 km. al S. del poble.

ITINER. Carretera de Girona a Olot. — TER. G. Margues numulítiques. — BIBLI. Madoz, *Dic. Geog.*; Puig y Larraz.

Serinyà. 67) — COVA DE SERINYÀ O BOCA GRAN D'EN CARRERAS. — Està oberta en la vessant esquerra del torrent

Serinyadell, a poca distancia del poble. El puig rodejat per aquet torrent està coronat per un conglomerat, en el qual està oberta la cova. Té uns 11'50 ms. d'obertura y 11 de fondo. Està a 40 ms. sobre'l nivell del torrent.

ITINER. Carretera de Girona a Olot.—TER. G.. Conglomerat numulítich.—EXPL. Harlé, Vidal, Alsius. S'hi han trobat objectes de sílex y banya, junt ab restos de mamífers, aucells y moluscos.—BIBLI. Harlé, Vidal, *Bol. de la Com. del Mapa geo.*, XIII; *Rev. de Gerona*, II; Puig y Larraz.

Argelaguer. 68)—COVA DE LES BURREs.—En temps de tempesta serveix de refugi als treballadors. Està situada a tres quarts de can Morató.

ITINER. Camins vehinals.—TER. G. Calices silúriques (?).—BIBLI. Vergés, *L'Excur.*, 1882; Puig y Larraz.

Bassegoda. 69)—COVES DE SANT ANIOL.—Les aigues de Sant Aniol depositen toba, com les de Sant Miquel del Fay, en diferents coves adornades ab estalactites e incrustacions. Una d'elles té l'entrada per l'interior de l'iglesia, y en el fons hi hà un curiós altaret.

ITINER. Camins vehinals.—TER. G. Calices marmòrees silúriques.—BIBLI. Vergés, *L'Excur.*, 1882; Puig y Larraz.

Bendà. 70)—BUFADOR DEL FAR.—En la montanya del Puig del Far, vora Segaró, hi hà una esquerda per hont surt aire, no molt fort, però sí molt fret.

ITINER. Camins vehinals.—TER. G. Margues numulítiques (?).—BIBLI. Madoz, *Dicc. geogr.*; Puig y Larraz.

Sant Llorenç de la Muga. 71)—LO CAU DEL CIRI.—Cova situada prop el castell dit *dels Moros*. Se creu que és molt fonda.

BIBLI. *Interr. del Centre Excur.*

NORBERT FONT Y SAGUÉ

(Seguirà)

BIBLIOGRAFIA

Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona.—Tomo V.—*Barcelona, Jeps, 1896.*

L'única mostra de vida que dóna l'Academia de Bones Lletres, que tant ufanosa la podria tenir si's precindessin de certs exclusivismes en qüestió de llengua, són els volums de Memories que de tant en tant publica. La major part de monografies que conté aquet darrer volum han sigut publicades primer en tiratge apart. Aixís, en la plana 170 del volum V del nostre BUTLLETÍ ens varem ocupar del important estudi que fa'l Sr. Botet y Sisó sobre'ls sarcòfachs cristians que's conserven a Catalunya. Totes les monografies de les Memories són notables baix un o altre concepte, y van acompanyades d'una bona colecció de documents. En l'impossibilitat de donar una idea de cada una, aquí va la llista d'elles, y els nostres companys sabrán quines són les que'ls interessen segons l'especialitat a que's dediquin:

«Tres cartas autógrafas é inéditas de Antonio Tallander, Mosén Borra, Maestro de los Albardanes de D. Fernando el de Antequera y algunos documentos desconocidos, por D. Manuel de Bofarull y de Sartorio.» Memoria ordenada por D. Francisco de Bofarull y Sans y leída en las sesiones de los días 6 y 27 de Febrero y 13 de Marzo de 1893.

«Sarcófagos romano-cristianos esculpturados que se conservan en Cataluña.» Monografía leída en las sesiones de los días 8 de Noviembre y 2 de Diciembre de 1889, por el académico correspondiente D. Joaquín Botet y Sisó.

«Orígenes del pueblo de San Martín de Provencals.» Memoria leída en la sesión del día 19 de Febrero de 1889, por D. Francisco de Bofarull y Sans.

«Nyerros y Cadells.» Memoria leída en la sesión de 20 de Abril de 1891, por D. Celestino Barallat y Falguera.

«Recuerdos históricos de Molins de Rey.» Memoria leída en la sesión de 17 de Noviembre de 1890, por D. Francisco de Sales Maspons y Labrós.

«Predilección del emperador Carlos V por los catalanes.» Memoria documentada leída en la sesión de 16 de Febrero de 1891, por D. Francisco de Bofarull y Sans.

«El testamento de Ramón Lull y la Escuela Luliana en Barcelona.» Memoria leída en la sesión de 15 de Enero de 1894, por D. Francisco de Bofarull y Sans.

CRONICA DEL CENTRE

SESSIÓ OFICIAL

SESSIÓ INAUGURAL DEL CURS DE 1897. — En lo die 5 del corrent tingué lloch la solemne sessió inaugural del present curs.

Ocupà la presidència D. Lluís Marià Vidal, president del CENTRE, y s'hi distingí en l'estrado los delegats y representants de les corporacions catalanistes.

Oberta la sessió, lo secretari, D. Jaume Massó Torrents, llegí una memoria en la que va donar compte dels molts treballs y actes realitzats pel CENTRE durant l'any 1896.

Lo senyor president, D. Lluís Marià Vidal, llegí'l discurs inaugural reglamentari, quin notable treball no extractem perquè el publiquem sencer en altre lloch d'aquet BUTLLETÍ.

Una prolongada salva d'aplausos demostrà al Sr. Vidal que'l seu discurs havia satisfet a la concurrència que assistí al acte.

Se va donar per terminada la sessió després d'agrahir lo senyor President l'assistència als representants de corporacions y socis.

SESSIONS PREPARATORIES. — Tingué lloch en lo die 13 del corrent la preparatoria de l'excursió a les Boques Calentes del Montmeil, puix l'anunciada a dit lloch en lo més anterior fou sospesa. Presidí'l senyor president del CENTRE, D. Lluís Marià Vidal.

Die 26: Sessió preparatoria de l'excursió al Montgrony, fonts del Llobregat y del Bastareny. Lectura del treball de D. Antoni Busquets y Punset: *Pels Pireneus*. Presidí la sessió lo Sr. Torras, vocal de la Directiva.

EXCURSIÓ OFICIAL

EXCURSIÓ A CAMPRODON, BAGET, GRAU Y SANTUARI D'ESCALES, SINGLES DE TALEIXÀ, SANT ANIOL D'UJA Y RASOS DE MONÀS. — Dies 30 y 31 Janer y 1 y 2 Febrer. — Desde Camprodon los socis senyors D. César A. Torras, D. Bartomeu Mitjans, D. Pere Pagès y Rueda y'l soci delegat en aquella vila D. Sever Bernades, sortiren lo die 31 a trench d'auba, atravessaren lo coll de la Boixeda (alt. 1,100 metres), visitaren lo poble de Rocabrúna y se vegeren sitiats per una grandiosa nevada a can França (sota del coll de Malrem) quan anaven a pujar als rasos de Monàs. Recularen,

anant a dormir a Baget, ahont visitaren la bonica iglesia romànica y la típica Majestat que allí's conserva, y per la ribera de Baget anaren a baixar per l'esferehidora escala d'Uix, situada en una de les més feréstegues, pintoresques y accidentades afraus pirenenques. Es una baixada atrevidíssima que sols poden fer los que tinguin molta serenitat y estiguen acostumats a anar per aquells andurrials.

Seguint la pintoresca ribera passaren lo cèlebre Grau d'Escalles, camí que s'enfila pels relleixos d'un dels singles que formen l'estret y elevadíssim congost per ahont la ribera s'esquitlla entre la serra de Ferran y'l enlairat puig del Bestracà. Lo Grau és un dels llochs que més impressió causen al excursionista pels grandiosos singles y accidentat del paisatge. Visitaren lo santuari d'Escalles, escalaren la serralada de Santa Bàrbara, baixaren a la vall de Sadernes, remontaren la ribera de Sant Aniol, vegeren Castell s'Espases, s'endinzaren als grandiosos, fantàstichs y pregonos singles de Gitarriu (singles embaumats que han sigut lloch de refugi de fugitius en tot temps per l'intrincada accidentació d'aquelles montanyes), atravessaren lo pont de Valentí y anaren a dormir a la Casa Nova de Taleixà, situada en lo coll del mateix nom, ovirant al die següent lo grandióssim panorama d'aquell immens anfiteatre de montanyes.

Allí los excursionistes se dividiren en dues seccions. Los senyors Pagès y Mitjans a les sis del matí baixaren altra volta cap a la ribera de Sant Aniol, atravessaren los singles de Gitarriu, Castell s'Espases, Sadernes, port del Llerca, Tortellà, Argelaguer, Besalú, Banyoles, ahont saludaren a nostre distingit soci delegat D. Pere Alsius, fent cap a Girona, ahont, acompanyats del soci delegat Sr. Castellvell, pujaren al tren, arribant a Barcelona a les vuyt de la nit del mateix die.

Desde la Casa Nova de Taleixà los Srs. Torras y Bernades s'enlairaren cap a les serralades del Pireneu, pujant a la Balmeta, ahont contemplaren en esplèndit panorama a mitja Catalunya, visitaren les baumes d'Uja, y pel coll de la Portellera contemplaren a vol d'aucell la pregonia vall de Sant Aniol, passaren pel camp del Roch, atravessaren lo coll de Sant March, los rasos de Monàs y'l coll dels Falquers, passaren altra volta per can França, y arribaven de negra nit a Camprodon. Al die següent, en lo primer tren, retornà'l Sr. Torras a Barcelona.

CONFERENCIA

Va ser notable baix tots punts de vista la que va donar D. Joaquim Cabot y Rovira sobre'l tema *Recorts y escenes del Tirol*. El conferenciant va evocar artísticament, davant la nombrosa concurrència, els hermosos paisatges d'aquella regió alpina, les pintoresques costums rurals dels seus moradors. Ajuntant a la descripció l'exposició gràfica de vistes fotogràfiques y planos, tothom que l'escoltava's va fer càrrech de lo que són els teatres al aire lliure d'aquelles montanyes. En entusiastes frases va donar l'impressió de la representació d'un drama popular basat en la vida del hèroe tirolès Andreu Hoffer.

NOVES

Són tantes les manifestacions que proven l'extensió de la nostra llengua catalana en noves esferes, que's fa difícil donarne una senzilla noticia. Han seguit durant aquet mes les conferencies sobre literatura catalana que dona en l'Universitat l'entès catedràtich D. A. Rubió y Lluch. En l'Ateneu Barcelonès, que va inaugurar les seves tasques en Novembre de l'any passat ab un discurs en català de son president actual D. Valentí Almirall, han començat les conferencies que també en nostra llengua s'havia projectat donarhi. Durant aquet mes hi han hagut les següents: el die 10, de D. Enrich Prat de la Riba sobre *El fet de la nacionalitat catalana*; el die 12, de D. Esteve Sunyol estudiant *El terror català y les comarques naturals catalanes*, y el die 19 D. Joaquim Aguilera's va ocupar del *Replanteig de les vinyes a Catalunya*.

—L'arquitecte D. Elies Rogent, que durant més de mig sigle ha procurat implantar en els edificis moderns alguns motius típics d'arquitectura de casa nostra, ha mort el die 21 d'aquet mes. Nosaltres recordem amb amor que a ell se deu el projecte de reconstrucció del monestir de Ripoll, per lo qual havia recorregut y estudiat tots els monuments romànichs del nostre Pireneu, portant a terme l'obra ab una consciència y coneixement que tots li hem d'agrahir.

LO CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.